

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ,
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.

Γραμμά Διοίκησης Κοινωνικών –
Συνεταιριστικών επιχειρήσεων &
οργανώσεων.

Λιάρης Γ. Ισίδωρος.

Α.Μ.:11478

Το συνεταιριστικό κίνημα
στην Ελλάδα τις δεκαετίες
1980-1990.

Πτυχιακή Εργασία

Μεσολόγγι,

2007

Τ.Ε.Ι. Μ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Λοιπ. Έργων

Επιμέλεια: Ε. Μηνόπουλη
Επιμέλεια: Δημήτρης

Α.Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	5
1.1. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	5
1.2. Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	14
1.3. ΤΑ ΕΙΔΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	22
1.4. Π.Α.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΕΝΩΣΗΣ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο.....	39
2.1. ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1980.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο.....	54
3.1. ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1990.....	54
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Στην πτυχιακή εργασία αυτή θα προσπαθήσουμε να δούμε και να καταγράψουμε την πορεία του συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα τις δεκαετίες του 1980 και 1990 .

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας θα ανατρέξουμε σε μια σύντομη ιστορική αναδρομή στο συνεταιριστικό κίνημα δηλαδή θα δούμε τους πρωτεργάτες αυτού του εγχειρήματος και τα γεγονότα που οδήγησαν στην γέννηση αυτού του οράματος αμοιβαίας συνεργασίας για την επίλυση κοινών προβλημάτων . Θα παρουσιαστούν οι αρχές του συνεταιριστικού κινήματος και πως διατυπώθηκαν κατά την πάροδο του χρόνου .

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται η αρχή η μάλλον η αφετηρία του συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα , τις προηγούμενες μορφές συνεργασίας , το εκπληκτικό θαύμα τις συνεταιριστικής αντίληψης που χωρίς καλούπια οικοδομήθηκε στα αμπελάκια της Θεσσαλίας , τότε ιδρύθηκε ο πρώτος συνεταιρισμός στην Ελλάδα και τι ακλούθησε από την ίδρυση του στο γενικότερο συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα .

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας θα αναλύσουμε και θα παρουσιάσουμε τα είδη συνεταιριστικών οργανώσεων που λειτουργούν στη Ελλάδα , θα δούμε τα χαρακτηριστικά τους , την πορεία τους και των διαχωρισμό τους σε αγροτικούς – γεωργικούς και αστικούς .

Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας θα γίνει αναφορά στην Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (Π.Α.Σ.Γ.Ε.Σ.) που αποτελεί το ανώτερο όργανο των αγροτικών – γεωργικών συνεταιρισμών τις χώρας καθώς θα αναφερθούμε και στον ρόλο και την

δράση . Θα παρουσιάσουμε και τον ρόλο άλλων κεντρικών ενώσεων στην χώρα .

Στο πέμπτο κεφάλαιο τις εργασίας θα επικεντρώσουμε την έρευνα μας στο το κύριο μέρος της εργασίας που ασχολείται με την πορεία του συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα κατά την δεκαετία του 1980 . Θα παρουσιαστεί το κλίμα τις εποχής στον ελλαδικό χώρο και τα όποια στοιχεία προκύπτουν για την γενικότερη πορεία του συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα .

Στο έκτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί το δεύτερο κατά χρονολογική σειρά κύριο μέρος τις εργασίας που αφορά το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα την δεκαετία του 1990 .

Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο τις εργασίας αναφέρουμε τους προβληματισμούς και τις παρατήρησης για την πορεία του συνεταιριστικού κινήματος τα λάθη που ενδεχομένως δημιουργήθηκαν καθώς και σε κάποιες παρατηρήσεις που ίσως να βοηθούσαν στην προκείμενη χρονική περίοδο .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1 . 1 . ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ:

Η γέννηση του σοσιαλισμού καθώς και του συνεταιριστικού κινήματος τοποθετούνται στο 19^ο αιώνα . Αν και η χρονολογική γέννηση των κινήματων αυτών έχουν ως βάση τον 19^ο αιώνα , είναι βάσιμο και μεγάλης σημασίας να αναφέρουμε τα αίτια και το παγκόσμιο κλίμα που τα έφερε στην επιφάνεια ως αντίδραση κυρίως των λαϊκών τάξεων του 19^{ου} αιώνα . Τα αίτια που οδήγησαν στη γέννηση των δυο αυτών όρων και τη μετέπειτα μορφή κινήματων εντοπίζονται στον 18^ο αιώνα . Η πιο σημαντική όμως αιτία που οδήγησε σχεδόν αβίαστα στη γέννηση του συνεταιριστικού κινήματος και του σοσιαλισμού είναι η βιομηχανική επανάσταση που ξεκίνησε στην Αγγλία το 1750 , καθώς και οι δυο φάσεις της βιομηχανικής επανάστασης , η πρώτη από το 1750 μέχρι το 1870 και η δεύτερη από το 1870 και ύστερα, όπου ραγδαία θα κατακλύσει τις παγκόσμιες κοινωνίες .

Ο όρος καπιταλισμός ή βιομηχανικός καπιταλισμός (λατ. Capital = Κεφάλαιο) καθώς και η πορεία του οδήγησε εκτός των άλλων σε ένα μωσαϊκό κοινωνικοπολιτικών αλλαγών με επαναστάσεις , νέες ριζοσπαστικές ιδέες και ολότελα ταξικές αναδιαρθρώσεις . Ο καπιταλισμός ξεκίνησε πανηγυρικά με τη βιομηχανική επανάσταση , πιο ενισχυμένος σε σχέση με το προηγούμενο κοινωνικοοικονομικό σύστημα , το φεουδαρχισμό . Όπως καταλαβαίνουμε , στην ουσία ο καπιταλισμός ήρθε σαν εξέλιξη της φεουδαρχίας , δηλαδή του συστήματος αυτού .

Ο καπιταλισμός βασίζεται αποκλειστικά στο κέρδος της ελεύθερης αγοράς με όσον το δυνατό λιγότερη κρατική παρέμβαση . Επιδιώκει μέσω της επιχείρησης και της κερδοσκοπίας τη μεγαλύτερη δυνατή μεγιστοποίηση των κερδών με οποιοδήποτε θεμιτό μέσο αν και στην πορεία του χρησιμοποιεί και αθέμιτα μέσα . Η κεφαλαιοκρατική παραγωγή δεν είναι μονάχα παραγωγή εμπορευμάτων , είναι ουσιαστικά παραγωγή υπεραξίας . Ο εργάτης παράγει όχι για τον εαυτό του, αλλά για το κεφάλαιο ¹. Σε αυτό το κλίμα ο καπιταλισμός υψώνει τον ατομικισμό , το ατομικό συμφέρον και συναίσθημα καθώς και την πιο νοσηρή μέθοδο του σύγχρονου κόσμου , η οποία στο όνομα του κέρδους επιφέρει την εκμετάλλευση του ανθρώπου από τον άνθρωπο , ωθεί τον ανταγωνισμό και επιφέρει την άνιση κατανομή του πλούτου . Συνέπειες της προαναφερθείσας πράξεως είναι η ανακατάταξη των κοινωνικών στρωμάτων σε τάξεις λαϊκές και αστικές , οι περιορισμοί της ανθρώπινης ελευθερίας και φυσικά η μέγιστη θεμιτά σωματική και πνευματική εκμετάλλευση από τις «ανυψωμένες» κοινωνικά τάξεις (αστικές) στις χαμηλότερες (λαϊκές) . Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα του γεγονότος αυτού είναι το απάνθρωπο ωράριο που εφαρμοζόταν (ακόμα και 17ωρο) πριν την εργατική πρωτομαγιά στο Σικάγο των Ηνωμένων Πολιτειών το 1886 . Οι συντελεστές παραγωγής (κεφάλαιο – έδαφος -εργασία) κατέχονται αμιγώς εξ ολοκλήρου από τις αστικές τάξεις . Οι κοινωνικές τάξεις μπορούμε να αναφέρουμε ότι αποτελούνται όπως υποστηρίζει και ο Κ. Μαρξ από την ταυτότητα των εισοδημάτων και εισοδηματικών πηγών ².

Ο ατομικισμός , όπως αναφέρει ο Τζωρτζ Λίχταιμ «ανδρώθηκε» , αν μπορούμε να συμπεράνουμε με την ικανοποίηση που προσέφερε η

---

¹ ΜΑΡΞ,Κ. , *Το Κεφάλαιο* , τόμος πρώτος , 1960 , σελ. 548

² ΜΑΡΞ,Κ. , *Το Κεφάλαιο* , τόμος τρίτος , 1954 , σελ. 1121

εμπορευματική οικονομία , σε λίγους³. Αυτή η ικανοποίηση δυστυχώς μεταλαμπαδεύτηκε στις επόμενες ελίτ , μειοψηφίες δηλαδή , που διοικούσαν και διοικούν τα μέσα παραγωγής . Δούλευαν επομένως οι 'πολλοί' για να ζήσουν οι 'λίγοι'.

Ο άνθρωπος ανέκαθεν ένιωθε την ανάγκη της συναλλαγής και της συνεργασίας με άλλους ανθρώπους . Είναι τόσο από τη φύση του , όσο και από την ιστορία του . Όλες οι κοινωνίες σε μικρή ή μεγάλη κλίμακα έθεταν κοινούς σκοπούς και συλλογικό συμφέρον για την επίτευξη των στόχων τους .

Μετά τη βιομηχανική επανάσταση και την εδραίωση του καπιταλισμού οι φυσικές και ιστορικές σχέσεις των ανθρώπων εξαιτίας της αλληλεξάρτησής του ενός από του άλλου οδηγήθηκαν σε σχέσεις εξάρτησης , σχέσεις δεσμευτικές και υποταχτικές . Τα γεγονότα που οδήγησαν στο σοσιαλισμό έχουν προαναφερθεί , ενώ παράλληλα γεννήθηκε και σαν ιδέα ο γενικός όρος συνεργατισμός και ο ειδικός συνεταιρισμός . Το συνεταιριστικό κίνημα ξεκίνησε στην Αγγλία τον 19^ο αιώνα και σαν κίνημα είχε και αυτό το όραμα μιας δικαιότερης κοινωνίας , προχωρώντας στην πράξη με συνεταιριστικές οργανώσεις. Μέσα από πληθώρα ερμηνειών για το τί εστί συνεταιρισμός μπορούμε να συμπεράνουμε το εξής : Συνεταιρισμός είναι μια ένωση ανθρώπων , μια μορφή αμοιβαίας συνεργασίας εκφρασμένη σε μια οργανωμένη οικονομική βάση , η οποία έχει νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου όπου η επίτευξη κάποιων στόχων εκπληρώνονται με βάση καταστατικών διατάξεων και θεσμοθετημένους κανόνες , με αρχές αξίες και ιδεολογικό υπόβαθρο τον άνθρωπο .

Οι έννοιες των συνεταιρισμών ορίζονται στην Ελλάδα με το άρθρο 1 του νόμου 602/1915 και με το άρθρο 1 του νόμου 1541/1985 και με

---

³ ΛΙΤΧΑΙΜ,ΤΖ. , *Η σύντομη παγκόσμια ιστορία του σοσιαλισμού* , 1970 , σελ. 22

όλες τις αναδιατάξεις και τροποποιήσεις στο πέρασμα των χρόνων του βασικού νόμου «περί συνεταιρισμών»⁴

Οι πρωτεργάτες των ιδεών του συνεταιριστικού κινήματος ήταν οι ίδιοι που ευθύνονται για τις ιδέες του σοσιαλισμού . Ο πρώτος ανάμεσα στους προδρόμους ήταν ο Ρόμπερτ Όουεν (1771-1858) , ο οποίος ήταν και ο πρώτος που προσπάθησε να κάνει πράξη τον συνεταιρισμό με βάση ένα κοινωνικό μοντέλο σοσιαλισμού, όπου τη βασική λειτουργία θα την αποτελούσαν οι συνεταιρισμοί , τα συνεταιριστικά χωριά της νέας αρμονίας . Η προσπάθεια αυτή απέτυχε αλλά ήταν το έναυσμα για να λειτουργήσει το κίνημα παγκόσμια . Μετά τον Όουεν υπήρξαν και άλλοι πρωτεργάτες που ακολούθησαν το παράδειγμα του για ένα συνεταιριστικό κίνημα και μια οικονομική οργάνωση , όπως ο Φουριέρ , ο Γουίλιαμ Κίνκ και άλλοι . Στην ιστορία του συνεταιριστικού κινήματος , θαυμασμό και δέος επήλθε με την ίδρυση της πρώτης συνεταιριστικής οργάνωσης του συνεταιρισμού της Ροχδάλης . Ο συνεταιρισμός της Ροχδάλης ιδρύθηκε το 1843 από εργάτες λόγω της οικονομικής εξαθλίωσης τους . Στόχος του συνεταιρισμού αυτού ήταν ουσιαστικά η καλύτερη και ευνοϊκότερη ζωή των μελών του και η αλλαγή της κοινωνίας . Οι συνεταιριστικές αρχές του συνεταιρισμού της Ροχδάλης στηρίχθηκαν κυρίως στις συνεταιριστικές αρχές του Όουεν και του Κίνκ , όπως είναι οι αρχές της αυτοβοήθειας και συλλογικότητας. Από την ίδρυση των πρώτων συνεταιρισμών έγινε εμφανή η δημοκρατική λειτουργία τους , η πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα τους , η αντίθεση στο διαχωρισμό των ατόμων με βάση το φύλο, το χρώμα, την ηλικία και άλλα . Τέτοιες ιδέες ήταν που έκαναν το συνεταιριστικό κίνημα ξεχωριστό και ιδιαίτερο σε όλη τη χρονική πορεία του .

Μέσα στη πάροδο του χρόνου που ακολούθησε από την αποτύπωση του όρου το 1827 μέχρι το πρώτο συνεταιρισμό στη

---

⁴ ΤΟΤΣΗΣ,ΧΡ. , *Κώδικας περί συνεταιρισμών* , 1986.

Ροχδάλη το 1843 , οι συνεταιρισμοί ειδικεύτηκαν και διαχωρίστηκαν με σκοπό την πιο μαζική και αποτελεσματική λειτουργία τους . Τα είδη των συνεταιρισμών είναι οι αγροτικοί , αστικοί , γεωργικοί και καταναλωτικοί συνεταιρισμοί που με τη σειρά τους ειδικεύονται σε πιστωτικούς , προμηθευτικούς , παραγωγικούς , πωλήσεως και άλλοι . Οι συνεταιρισμοί ειδικεύτηκαν και σε επαγγελματικούς κλάδους όπως οικοδομικούς , φαρμακευτικούς και άλλους . Οι αγροτικοί , οι παραγωγικοί , οι αστικοί συνεταιρισμοί και το σύνολο τους είναι εθελοντικές ενώσεις των αγροτών ή άλλων επαγγελματιών που έχουν στόχο να περιορίσουν την εκμετάλλευση των μελών τους από το μεγάλο κεφάλαιο , να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση και να μειώσουν το κόστος παραγωγής .

Οι αρχές που διέπουν το συνεταιρισμό και το συνεταιριστικό κίνημα διαμορφώθηκαν ανά τις δεκαετίες και επιβάλλεται να αναφέρουμε τις κύριες διατυπώσεις που ειπώθηκαν και αφορούν την λειτουργία του συνεταιρισμού και διέπουν των συνεργατισμό σε όλες τις οργανώσεις παγκόσμια . Αρχικά θα αναφέρουμε τις αρχές του συνεταιρισμού του Ροτσντάιλ το 1844 και ύστερα , από τις αναθεωρήσεις του 1845 και 1855 πιο αναλυτικά έχουμε : 1. Το κεφάλαιο το προμηθεύουν τα μέλη και αμείβεται με σταθερό επιτόκιο . 2. Μόνο τα αγνά προϊόντα θα προμηθεύεται ο συνεταιρισμός για τα μέλη του . 3. Θα γίνεται ακριβής ζύγιση και μέτρηση στα πωλούμενα είδη . 4. Τα προϊόντα θα πωλούνται στις τιμές αγοράς και δεν θα δίνονται ούτε θα ζητούνται με πίστωση . 5. Τα κέρδη θα επιμερίζονται αναλογικά προς το ύψος των αγορών κάθε μέλους από τον συνεταιρισμό . 6. Κάθε μέλος είναι μια ψήφος τόσο για τα μέλη όσο και για την διοίκηση καθώς υπάρχει και η ισότητα των φύλων . 7. Η διαχείριση θα γίνεται από την αιρετή διοίκηση και από την περιοδική εκλεγμένη επιτροπή . 8. Ένα ποσό από τα κέρδη του συνεταιρισμού θα δαπανείτε για εκπαιδευτικούς λόγους . 9. Η λογιστική κατάσταση του συνεταιρισμού θα παρουσιάζεται

ανά τακτά χρονικά διαστήματα στα μέλη . 10. Δεν θα εξετάζονται πολιτικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις αυτών που αιτούν να γίνουν μέλη στον συνεταιρισμό . Αυτές είναι οι θεμελιώδεις αρχές που σέβονταν την ελευθερία και τη μοναδικότητα του ανθρώπου και κατ' επέκταση του κάθε μέλους και συγκροτούσαν τον μοναδικό κοινωνικό χαρακτήρα του συνεταιρισμού του Ροτσντάιλ . Μετά τη ραγδαία εξάπλωση του συνεταιριστικού κινήματος σε όλο τον κόσμο η Δ.Σ.Ε (Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση) διατύπωσε τις πρώτες επίσημες αρχές του συνεταιρισμού στο συνέδριο του Παρισιού το 1937. Αυτές ήταν οι εξής : 1. Ελεύθερη συμμετοχή . 2. Δημοκρατικός έλεγχος και ένα μέλος μια ψήφος . 3. Περιορισμένος τόκος στο κεφάλαιο . 4. Διανομή πλεονασμάτων ανάλογα με τις συναλλαγές του μέλους με το συνεταιρισμό . 5. Πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα . 6. Αγορές και πώληση της μετρητοίς . 7. Προώθηση της εκπαίδευσης . Οι αρχές που διατυπώθηκαν από την Δ.Σ.Ε. στο Παρίσι και είναι διατυπωμένες πιο γενικά , είναι η σύμπτυξη των πιο ουσιωδών αρχών που με βάση αυτές θα διέπονται στη συνέχεια και θα λειτουργούν όλες οι συνεταιριστικές οργανώσεις . Με την πάροδο 30 χρόνων από τις διατυπώσεις στο Παρίσι από την Δ.Σ.Ε. έρχεται το παγκόσμιο συνέδριο από την Δ.Σ.Ε. το 1966 στην Βιέννη . Ας συγκρατήσουμε όμως , το χρονικό απόσταση που μεσολάβησε ανάμεσα στο συνέδριο του Παρισιού και αυτό της Βιέννης γιατί στο διάστημα των 30 χρόνων που πέρασαν ο κόσμος είναι διαφορετικός . Μεσολάβησε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος όπου η Ευρώπη κυρίως άλλαξε ριζικά . Η οικονομία έγινε αδύναμη από το βάρος της αναστύλωσης των χωρών και πιο πριν ήταν αδύναμη λόγω των τρομακτικών και υπέρογκων πολεμικών εξοπλισμών και των εκατομμυρίων κόσμου που πέθαινε . Ενώ στην Ελλάδα μένουν τα τραύματα του εμφύλιου σπαραγμού , η Ευρώπη άρχισε να διαλέγει στρατόπεδα ξανά σε έναν ψυχρό πόλεμο και να διαλέγει σφαίρες επιρροής . Μέσα σε αυτό το τρομακτικό κλίμα καλούνται οι

συνεταιριστικές οργανώσεις να αντεπεξέρθουν στους σκοπούς τους και να δώσουν τέλος στην απειλούμενη βιωσιμότητά τους. Το 1966 στην Βιέννη η Δ.Σ.Ε. διατυπώνει τις αρχές του συνεταιριστικού κινήματος, οι οποίες είναι οι παρακάτω : 1. Εθελοντική συμμετοχή και καμία διάκριση στα πολιτικά και θρησκευτικά πιστεύω του κάθε μέλους . 2. Δημοκρατική διοίκηση . 3. Οι συνεταιριστικές μερίδες να απολαμβάνουν μόνο ένα περιορισμένο τόκο ή και καθόλου . 4. Η διανομή των πλεονασμάτων να γίνεται σε όλα τα μέλη και ένα μέρος να διατίθεται α) για ανάπτυξη δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού , β) για παροχή κοινωνικών έργων και υπηρεσιών , γ) προς διανομή στα μέλη ανάλογα με το ύψος της συναλλαγής τους με τον συνεταιρισμό . 5. Να παρέχεται συνεταιριστική και γενικότερη εκπαίδευση στα μέλη . 6. Να υπάρχει διασυνεταιριστική συνεργασία σε κάθε τομέα .

Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε τις βασικές αρχές των συνεταιρισμών όπως διατυπώθηκαν στο Μάντσεστερ το Σεπτέμβριο του 1995 στα πλαίσια του συνεδρίου της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης , τα οποία έχουν ως εξής : 1) ελεύθερη και εθελοντική συμμετοχή , 2) ενδιαφέρον για τη κοινωνία και την κοινότητα , 3) ισότιμη οικονομική συμμετοχή των μελών , 4) δημοκρατική διοίκηση από τα μέλη , 5) αυτονομία και ανεξαρτησία , 6) συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών και 7) εκπαίδευση, πληροφόρηση και πρακτική εξάσκηση για τα μέλη.

Στην αρχή του συνεταιριστικού κινήματος αξίζει να αναφέρουμε συνοπτικά τους πρωτεργάτες των ιδεών αυτών στα μεγαλύτερα κέντρα της Ευρώπης , τουλάχιστον εκείνη την εποχή , στην Αγγλία , στην Γερμανία και στην Γαλλία . Έτσι έχουμε στην Αγγλία τον Robert Owen (1771-1858) , τον William King (1768-1856) , τον Etienne Cabet (1788-1856) , τον Claude Henri – Saint Simon (1760-1825) , στην Γερμανία τον Ferdinand Lassalle (1825-1864) , τον Herman Shulze (1808-1883)

και τέλος στην Γαλλία τον Charles Fourier (1772-1837) . Στην λειτουργία των συνεταιρισμών αυτών η οργάνωση τους , η διοίκηση τους και η λειτουργία τους είναι η ίδια . Οι αρχές, ο σκοπός τους , η λειτουργία τους και η νομική υπόσταση τους είναι φυσικά αναγνωρισμένα από το κράτος . Το όραμα καθώς και οι λειτουργίες του συνεταιρισμού συμβαδίζουν με τη κοινωνικότητα και τη συλλογικότητα του σε κάθε σημείο του . Αυτό άλλωστε είναι που τους καθιστά τόσο ιδιαίτερους. Οι συνεταιρισμοί σαν εθελοντικές ενώσεις προϋποθέτουν την αυτοτελή ύπαρξη των εργαζομένων που έχουν δικά τους μέσα παραγωγής και την πλήρη τυπική , τουλάχιστον , δυνατότητα αυτοδιάθεσής τους. Δηλαδή , την πλήρη τυπική ελευθερία να αποφασίζουν μόνοι τους για τη συμμετοχή τους σε διάφορες συλλογικές οικονομικές οργανώσεις και δραστηριότητες .

Η ιδιαιτερότητα αυτή έχει αναγνωριστεί διεθνώς με τη διάδοση των συνεταιρισμών σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης παρά την τωρινή καμπή του . Όπως ο σοσιαλισμός , έτσι και ο συνεταιρισμός σαν σκοπό έχει την ευημερία των μελών που τον απαρτίζουν , απορρίπτοντας τον ατομικισμό και εξυψώνοντας τη συλλογικότητα και τη συνεργασία .

Οι συνεταιρισμοί εκπονούν κοινωφελή έργα και για την ευρύτερη κοινωνία , έξω δηλαδή από τα πλαίσια του ίδιου του συνεταιρισμού . Ο Π. Αβδελίδης σημειώνει χαρακτηριστικά για το συνεταιριστικό κίνημα αλλά και για κάθε συνεταιρισμό ξεχωριστά ότι μπορεί να παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην άμυνα των εργαζομένων του χωριού ή της πόλης κατά των μονοπωλίων και των πολυεθνικών εταιριών αλλά και κατά της εκμετάλλευσης από το εμπορικό και το βιομηχανικό κεφάλαιο με σκοπό την βελτίωση της οικονομικής κατάστασης τους ⁵.

---

⁵ ΑΒΔΕΛΙΔΗΣ,Π. , *Συνεταιριστικά Προβλήματα* , 1989 , σελ. 43

Οι συνεταιρισμοί λειτουργούν και υπάρχουν μέσα στην αγορά σαν αυτόνομη οικονομική οργάνωση , σαν επιχείρηση . Συνεταιρισμοί σε πολλά μέρη του κόσμου δρουν στα πλαίσια της παγκόσμιας ελεύθερης αγοράς χωρίς ποτέ να περνούν στον αρχικό τους ρόλο ως στηρίγματα του σοσιαλιστικού οικονομικού , κυρίως τομέα και μετέπειτα φυσικά στον κοινωνικό που αποτελεί το κύριο άξονα ιδεολογικής και φυσικής λειτουργίας τους . Παρόλα αυτά βέβαια , υπήρξαν και συνεταιρισμοί σε σοσιαλιστικά κράτη που χωρίς να χάσουν τους στόχους που είχαν θέση και επιδίωκαν , καταδικάστηκαν στην σταδιακή συρρίκνωση τους από λανθασμένες πολιτικές τόσο στο εξωτερικό περιβάλλον τους όσο και με παρεμβάσεις στο εσωτερικό τους . Οι συνεταιρισμοί από την γέννηση τους ως και τώρα στις αρχές του 21ου αιώνα δεν σταματούν να υποστηρίζουν τα μέλη τους και να παρέχουν ένα όσο το δυνατόν καλύτερο οικονομικό και κοινωνικό έργο σε όλες τις βαθμίδες που μπορεί κάποιος να εικάσει . Επιπλέον λόγω της ιδεολογικής τους ταυτότητας δεν σταματούν μόνο στην ικανοποίηση των αναγκών των μελών τους , αλλά προσπαθούν όσο το δυνατόν περισσότερο να αντεπεξέρχονται και στην περαιτέρω καλυτέρευση της κοινωνίας της οποίας είναι μέλη .

1 . 2 . Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

Στην Ελλάδα είναι σημαντικό πριν αναφέρουμε τα στοιχεία για το συνεταιριστικό κίνημα , δηλαδή την αρχή του , το μέγεθός του , την δυναμική του και την πορεία του μέσα στα χρόνια , να αναφερθούμε στα Αμπελάκια της Θεσσαλίας όπου εκεί συνέβη και ένα παγκόσμιο φαινόμενο στον χώρο του συνεταιριστικού κινήματος πολύ πριν τον πρώτο σύγχρονο συνεταιρισμό . Πριν ακόμα εμφανιστούν οι πρόδρομοι και θεωρητικοί του σοσιαλισμού το 1827 και πριν ακόμα το συνεταιρισμό της Ροκχάλδης , στα Αμπελάκια της Θεσσαλίας έχουμε μια προχωρημένη μορφή συνεργασίας ανθρώπων που περιγράφεται από τον Γεώργιο Δασκάλου ως μια ακρόπολη συμβολική των πρώτων βημάτων του συνεργατισμού στην Ελλάδα ⁶, όπου μόνο την μεταγενέστερη μορφή του συνεταιρισμού μπορεί να μας θυμίζει . Και όλα αυτά το έτος 1780 όταν η Ελλάδα ήταν υποδουλωμένη από την οθωμανική αυτοκρατορία και συνάμα μακριά από οποιαδήποτε επαφή με τα γεγονότα που διαδραματίζονταν στην Ευρώπη όσον αφορά τα οικονομικά , κοινωνικά , πολιτικά και πολιτιστικά δρώμενα .

Τα Αμπελάκια της Θεσσαλίας έγιναν γνωστά ανά τον κόσμο , όπως είπαμε , για την πρωτοποριακή κατάσταση που επικράτησε για τα δεδομένα της εποχής και των περιστάσεων , για την οικονομική συνεργασία και κοινωνική συνοχή που δημιούργησαν οι κάτοικοι της περιοχής αυτής . Αναφορικά με τα Αμπελάκια έχουν γραφτεί πολλά

---

⁶ ΔΑΣΚΑΛΟΥ,Γ. , Κοινωνική οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί , 1992 , σελ , 28

άρθρα και έχουν γίνει πάνω σε αυτήν την ιδιότυπη περίπτωση πολλές επιστημονικές μελέτες εξίσου . Η πρωτοποριακή λοιπόν , κατάσταση που επικράτησε αφορούσε την οργάνωση μιας πλατιάς συνεργασίας των κατοίκων στον κλάδο της νηματοποίησης του βαμβακιού , της βαφής και της πώλησης των νημάτων στις Ευρωπαϊκές αγορές . Η κοινή συντροφιά των Αμπελακίων είχε μια συνεργασία συνολικά 6000 ατόμων ⁷ . Αυτό ήταν το δυναμικό αποτέλεσμα της κοινής πίστης και αλληλεγγύης όπου περιεργάζονταν νήματα , πλήρωναν την εργασία και διάνεμαν τα εμπορεύματα με αποφάσεις της γενικής συνέλευσης στη Βιέννη , στο Λονδίνο , στο Αμβούργο , στην Κωνσταντινούπολη και την Οδησό . Πιο ειδικά , τα υποκαταστήματα λειτουργούσαν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχοντας σε κάθε χώρα μέχρι και τρία υποκαταστήματα όπως αναφέρει αναλυτικότερα ο Σ. Μαριάδης . Στην Γερμανία έχουμε υποκαταστήματα σε στο Αμβούργο , τη Λειψία και τη Δρέσδη , στην Αυστρία υποκαταστήματα υπήρχαν στη Βιέννη και την Τεργέστη , στην Ουγγαρία υπήρχε υποκατάστημα στην Βουδαπέστη , στην Ρωσία υπήρχε υποκατάστημα στην Οδησό και στην Πετρούπολη , στην Τουρκία λειτουργούσαν με υποκαταστήματα στην Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη , στην Γαλλία με υποκαταστήματα στη Λυών , υπήρχαν μέχρι και στο Λονδίνο της Αγγλίας και στην Ολλανδία στο Άμστερνταμ ⁸ . Το κύριο υποκατάστημα της κοινής συντροφιάς λειτουργούσε στη Βιέννη , στις τράπεζες της οποίας είχε τις καταθέσεις της η κοινή συντροφιά των Αμπελακίων ⁹ . Έχοντας η κοινή συντροφιά εξασφαλισμένο ένα τέτοιο ευρύ και έξυπνο δίκτυο αγορών με τις μεγαλύτερες αγορές της Ευρώπης καθώς και με τις πιο κύριες και με υποκαταστήματα σε τόσο μεγάλη διασπορά δεν άργησε να έρθει ένα

---

⁷ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 139

⁸ ΜΑΡΙΑΔΗΣ,Σ. , *Συνεταιρισμός – Συνεργατισμός , Ιστορία –Φιλοσοφία –Αποστολή* , 2003 , σελ. 157

⁹ ΜΑΡΙΑΔΗΣ,Σ. , *Συνεταιρισμός – Συνεργατισμός , Ιστορία –Φιλοσοφία –Αποστολή* , 2003 , σελ. 157

αξιοθαύμαστο για εκείνη την εποχή επίπεδο υψηλής οικονομίας , κοινωνικής συνοχής και πολιτισμικής ανάπτυξης όπως άλλωστε μαρτυρούν και οι περιηγητές της εποχής . Με την εμπορική ικανότητα που είχαν αγόραζαν και άλλα εμπορεύματα για τις ανάγκες τους , όπως αναφέρει και ο Κ. Παπαγεωργίου , όπως κανέλα , ζάχαρη , πριόνια και άλλα ¹⁰. Πέρα από μια οικονομική συνεργασία πολλών ατόμων , η κοινή συντροφιά στα Αμπελάκια παρείχε τόσο στα μέλη της όσο και στην τοπική κοινωνία κοινωνικό έργο με ίδρυση σχολείων , όπως το σχολείο Ελληνομουσείο όπου δίδαξαν πολλοί από τους κορυφαίους λόγιους της εποχής , με ίδρυση βιβλιοθηκών ακόμα και με την παροχή γιατρού στο χωριό , καθώς και ταμείο πρόνοιας .

Στο καταστατικό της κοινής συντροφιάς των Αμπελακίων , όπως το παρουσιάζει ο Γ . Δασκάλου , θα γίνει πιο κατανοητό αυτό το λαμπρό παράδειγμα συνεργασίας και αλληλεγγύης . Ως έδρα ορίζονται τα αμπελάκια ενώ ως περιφέρεια δράσης και δραστηριοτήτων η Ευρώπη . Η διάρκεια δράσης της συντροφιάς ορίστηκε στα τρία χρόνια με την δυνατότητα παράτασης της συνεργασίας . Την συντροφιά την ίδρυσαν δυο κλάδοι επαγγελματιών , αυτοί ήταν οι έμποροι και οι βαφειάδες κοκόνων νημάτων . Η προσχώρηση στην συντροφιά γινόταν ατομικά ή με την μορφή μικρής συντροφιάς . Στο τέλος κάθε χρόνου έβγαιναν προσωρινά αποτελέσματα που θα αφορούσαν τις διεξαγόμενες εργασίες και το κλείσιμο των λογαριασμών θα γίνεται ανά τριετία . Υπήρχε εισφορά και παρεχόμενο δάνειο μέσα στα όρια της εισφοράς των μελών με επιτόκιο 12% . Η διαγραφή επέρχονταν σε ένα μέλος μετά από κάποιο βαρύ παράπτωμα και γινόταν επιστροφή της εισφοράς προσαυξημένη κατά 12% με τόκους και χωρίς ο διαγραφόμενος να έχει μερίδιο από τα κέρδη της συντροφιάς . Όταν υπήρχε αιφνίδιος θάνατος ενός μέλους , ο ανήλικος όταν έφτανε τα 18 τον διαδεχόταν . Επίσης η ένταξη των τέκνων των ήδη μελών της συντροφιάς γινόταν με την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης με έξοδα των γονιών . Το καταστατικό κάνει πολλές αναφορές σε εδάφια του ευαγγελίου που αφορούν την συνεργασία . Συνοπτικά έχουμε μια αδελφότητα οικονομικού σκοπού

---

¹⁰ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,Κ. , Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία , 2004 , σελ. 140

που βασίζεται στο θρησκευτικό αίσθημα των μελών και όχι στους οργανωμένους νόμους της τότε πολιτείας¹¹

Από συνεταιριστική οπτική της συνεργασίας αυτής έχουμε κάποια κοινά στοιχεία που πάνω σε αυτά βασίζεται η αναφορά στην κοινή συντροφιά στα Αμπελάκια και στο ευρύτερο ελληνικό συνεταιριστικό κίνημα αλλά και παγκόσμιο . Υπάρχουν ομοιότητες όπως η σχετική ελεύθερη και εθελοντική είσοδο και έξοδο των μελών , η δημοκρατική εκλεγμένη διοίκηση από τα μέλη , οι γενικές συνελεύσεις των μελών , η χαμηλή πολιτική στο δανεισμό με την χορήγηση δανείου σχετικά χαμηλού με το ίδιο επιτόκιο , η διανομή των κερδών ανάλογα με το κεφάλαιο συμμετοχής και συνάμα η κλιμάκωση της αμοιβής ανάλογα με την εργασία , την κοινωνική δραστηριότητα και αλληλεγγύη , επιπλέον κοινά στοιχεία αποτελούν η εκπαίδευση των επερχόμενων μελών , η ισοτιμία ανάμεσα στα μέλη και η κοινωνική δικαιοσύνη . Εύκολα λοιπόν , μπορούμε να ονομάσουμε τα Αμπελάκια πρόδρομο του συνεταιρισμού , βάση της εκπλήρωσης κάποιων σκοπών που πραγματοποιούσαν , κυρίως οικονομικών και κοινωνικών , καθώς και λόγω μιας παραπλήσιας οργανωτικής δομής που διέθεταν όμοια με των συνεταιρισμών . Έτσι λοιπόν , τα Αμπελάκια δίκαια κατέχουν μια θέση στην παγκόσμια ιστορία του συνεταιρισμού και των πρόδρομων του . Το ότι δεν ήταν ολόιδιος με τον πρώτο σύγχρονο συνεταιρισμό δεν είναι λόγος να υποπέσει στην συνεταιριστική μας παιδεία , αλλά θα πρέπει να συλλογίζομαστε την ανάγκη του ανθρώπου να συνεργάζεται και να καταρρίπτει των εγωκεντρισμό και την ανθρώπινη ματαιότητα της οικονομικής και μόνο ευδαιμονίας . Κάτι που πρώτοι συλλογικά κατέρριψαν στην σύγχρονη ιστορία οι κάτοικοι στα Αμπελάκια της Θεσσαλίας .

---

¹¹ ΔΑΣΚΑΛΟΥ,Γ. , *Κοινωνική οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ , 35

Στην Ελλάδα συναντάμε και άλλες μορφές συνεργασίας που ξεκινούν από την αρχαιότητα . Κύριος σκοπός όμως , της εργασίας αυτής είναι η παρουσίαση των συνεταιρισμών στην Ελλάδα και η εξέλιξη τους στην πορεία του χρόνου . Επιπλέον , λόγω περιορισμένου χώρου δεν θα αναφερθούμε αναλυτικά σε άλλες μορφές συνεργασίας , παρά μόνο επιγραμματικά . Τα μητάτα ήταν ενώσεις κτηνοτρόφων που συνεταιριζόνταν κτηνοτρόφοι με πρόβιο γάλα με κτηνοτρόφους που παρήγαγαν γάλα κασικίσιο και τυροκόμους . Οι Σεμπρίες κτηνοτρόφων στην Αιτωλοακαρνανία όπου οι ιδιοκτήτες ζώων ανέθεταν σε βοσκούς να φυλούν το κοπάδι για τρία χρόνια , ό,τι προϊόντα παρήγαγε το κοπάδι τα μοίραζαν στα δυο . Στο τέλος της χρονικής περιόδου που είχαν συμφωνήσει ο καθένας έπαιρνε το μισό κοπάδι . Τα τσελιγκάτα ήταν βέβαια από τις μεγαλύτερες συνεργασίες που γίνονταν στην Ελλάδα και διατηρήθηκαν για πολλά χρόνια . Το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα , όπως τουλάχιστον εκφράστηκε από τους προδρόμους του σοσιαλισμού και πατέρες του συνεταιρισμού , είναι μεταγενέστερο από τον συνεταιρισμό της Ροκχάλδης που ιδρύθηκε το 1843 όπου και είναι ο πρώτος σε παγκόσμια κλίμακα . Η πρώτη επίσημη και συνάμα γνωστή προσπάθεια για την ίδρυση του πρώτου συνεταιρισμού στην Ελλάδα , όπως επισημαίνει Κ . Παπαγεωργίου , είναι καταγεγραμμένη το 1870 και πρόκειται για έναν καταναλωτικό συνεταιρισμό με τίτλο «Εταιρεία Εργατικού Λαού , η Αυτοβοήθεια» , που ιδρύθηκε το 1870 από 26 μέλη που σύντομα έφτασαν τα 200 . Έδρα του συνεταιρισμού ήταν η Αθήνα και σκοπό είχε τον εφοδιασμό των μελών του με καταναλωτικά αγαθά . Λίγα χρόνια αργότερα οι ανταγωνιστές του κατάφεραν να τον φθείρουν ¹² . Ο πιο γνωστός συνεταιρισμός , επίσημα πάντα στην Ελλάδα , είναι ο συνεταιρισμός του Αλμυρού που στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ο δάσκαλος Ν . Μιχόπουλος και

---

¹² ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 149

ο γεωπόνος Δ. Γρηγοριάδης ίδρυσαν τον πρώτο σύγχρονο γεωργικό συνεταιρισμό σύγχρονης μορφής με την επωνυμία «Γεωργικών Ταμείων Αλληλοβοήθειας». Τα ιδρυτικά μέλη του συνεταιρισμού αυτού ήταν 48 γεωργοί. Ο συνεταιρισμός του Αλμυρού πέρα της λειτουργικής του επιτυχίας ήταν καθοριστικός στο συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα καθώς έδωσε πρώτος το παράδειγμα και έγινε ταυτόχρονα το πρότυπο συνεταιρισμού. Επιπλέον, ήταν αυτός ο οποίος ώθησε την ίδρυση συνεταιρισμών με ραγδαίο και όλο και αυξάνοντα ρυθμό ανά την επικράτεια. Ο συνεταιρισμός του Αλμυρού έγινε το πρώτο σύγχρονο παράδειγμα στην Ελλάδα τόσο για την ίδρυσή του όσο και για τον ζήλο των μελών για ένα καλύτερο αύριο αλλά και για την υποδειγματική του δομή και λειτουργία χωρίς καμία στιγμή να παρεκκλίνει από τους σκοπούς του και το συλλογικό συμφέρον των μελών του και μόνο. Άλλες συνεταιριστικές οργανώσεις μέχρι το 1914 είναι το μετοχικό ταμείο αλληλοβοήθειας Παραχελωίτιδας που ιδρύθηκε το 1911 στο Νεοχώρι της Αιτωλοακαρνανίας και είχε παρόμοιο καταστατικό με αυτό του συνεταιρισμού του Αλμυρού, επίσης ήταν ο συνεργατικός γεωργικός συνεταιρισμός Μεσολογγίου το 1912, η εταιρεία Λευκάδας «Η συγκομιδή» και πολλές άλλες που ραγδαία εξαπλώνονταν στην ελληνική επικράτεια.

Το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα μέχρι τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο έχει μια πανελλήνια αύξηση στους ρυθμούς δημιουργίας καινούργιων συνεταιριστικών οργανώσεων αυξανόμενης συμμετοχής και αυξανόμενης ποικιλίας και διασποράς. Σύμφωνα με στοιχεία του Κ. Παπαγεωργίου, από το 1915 μέχρι και το 1939 δημιουργήθηκαν 6.453 συνεταιριστικές οργανώσεις, το 1915 υπήρχαν 150 συνεταιριστικές οργανώσεις με 18.000 περίπου μέλη, το 1939 υπήρχαν 6.503 συνεταιριστικές οργανώσεις με 405.495 μέλη και όλες

υφιστάμενες¹³. Στην διάρκεια του πολέμου και της μετέπειτα κατοχής, οι συνεταιριστικές οργανώσεις παραμένουν υφιστάμενες χωρίς όμως παραγωγική διαδικασία όπως πριν, για ευνόητους λόγους. Παρά την μεγάλη κακουχία που υπέστησαν οι συνεταιριστικές οργανώσεις, θα μπορούσαν με το πνεύμα που τις διαθέτει να ανακουφίσουν καλύτερα από οποιονδήποτε άλλον τον ελληνικό πληθυσμό, αυτό βέβαια είναι μια υπόθεση, ούτε θέση ούτε αναφερόμενο ως λάθος.

Μεταπολεμικά στην Ελλάδα, όπως αναφέρει ο Π. Αβδελίδης η παραδοσιακή γεωργία των προϊόντων έχει παραχωρήσει την θέση της στην σύγχρονη εκμηχανισμένη γεωργία. Η μικρή αγροτική παραγωγή παραχωρεί την θέση της στην μεγάλη που είναι πιο βιομηχανοποιημένη και ελαφρά πιο απλουστευμένη. Το παραδοσιακό αγροτικό νοικοκυριό εξαφανίζεται και παίρνει την θέση του η μεγάλη αγροτική εκμετάλλευση, η επιχείρηση. Η αγροτική οικονομία κατά τη μεταπολεμική εποχή σηματοδοτείται από την λειτουργία και την ισχυροποίηση των συνεταιριστικών οργανώσεων. Το Ελληνικό συνεταιριστικό κίνημα την μεταπολεμική εποχή ισχυροποιήθηκε αισθητά, αφού ευνοήθηκε από την διανομή των μεγάλων γαιοκτησιών στους ακτήμονες κατά το πρώτο μισό του 20ου αιώνα και ιδιαίτερα την εποχή του μεσοπολέμου. Έτσι, η Ελληνική αγροτική οικονομία απέκτησε μια δομή στην οποία κυριαρχεί η μικρή ιδιοκτησία και η οικογένεια ως μονάδα παραγωγής. Όλα αυτά τα γεγονότα είναι συνέπειες της μεγάλης ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων της ραγδαίας επιστημονικής προόδου και της ακμάζουσας τεχνολογίας που έχουν κάνει τεράστια άλματα στον τομέα της αγροτικής οικονομίας, της παραγωγής και της εργασίας¹⁴. Χρήσιμα αριθμητικά στοιχεία για τους συνεταιρισμούς μεταπολεμικά μας παραθέτει ο Κ. Παπαγεωργίου. Το 1945 στην Ελλάδα υπάρχουν υφιστάμενες 7.017

---

¹³ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,Κ., *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία*, 2004, σελ. 419

¹⁴ ΑΒΔΕΛΙΔΗΣ,Π., *Συνεταιριστικά προβλήματα*, 1989, σελ. 21

συνεταιριστικές οργανώσεις με τις 5.321 συνεταιριστικές οργανώσεις να λειτουργούν και με 500.000 μέλη περίπου ¹⁵. Με το τέλος του πολέμου περισσότεροι άνθρωποι εντάσσονται στους συνεταιρισμούς με γνώμονα ότι αυτή η μορφή συνεργασίας στα δύσκολα εκείνα χρόνια ούτε τους θίγει οικονομικά , ούτε τους εκμεταλλεύεται και φυσικά είναι η πιο βιώσιμη και σίγουρη λύση . Κατά τα έτη 1945 και 1979 στην Ελλάδα υπάρχουν 7.506 υφιστάμενες συνεταιριστικές οργανώσεις με τους 7.044 συνεταιρισμούς να λειτουργούν με συνολικά 707.246 μέλη . Στο χρονικό διάστημα του μεσοπολέμου και μετά η ίδρυση συνεταιριστικών οργανώσεων δεν έχει τους ρυθμούς των προπολεμικών χρόνων αλλά οι συνεταιριστικές οργανώσεις του μεσοπόλεμου και μετά λειτουργούν σε κατά πολύ μεγαλύτερο αριθμό από ποτέ και συνεχώς εντάσσουν στους κόλπους τους μεγαλύτερους αριθμούς μελών μέρα με την μέρα . Το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα και ειδικότερα οι συνεταιριστικές οργανώσεις συνέβαλαν στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας . Και αν σκεφτούμε και την κρατική παρέμβαση , που σε κάποιες περιπτώσεις βοήθησε το συνεταιριστικό κίνημα με οικονομικές ενισχύσεις , με ελαφρύνσεις σε δάνεια που θα δούμε πιο αναλυτικά στα παρακάτω κεφάλαια , μπορούμε να συμπεράνουμε ότι όσο αναπτύχθηκε το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα τόσο βοηθήθηκε και η συνολικότερη ανάπτυξη της οικονομίας στην χώρα εν μέρη .

---

¹⁵ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 420

1.3. ΤΑ ΕΙΔΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα όπως και παγκόσμια ξεχωρίζει τις συνεταιριστικές οργανώσεις σε είδη . Οι βασικές αρχές , η ιδεολογία και η συνεργασία των μελών μιας συνεταιριστικής οργάνωσης είναι δεδομένες και αδιάσπαστες ασχέτως του είδους του συνεταιρισμού . Οι συνεταιρισμοί κατηγοριοποιούνται ανάλογα με το είδος που η συνεργασία των μελών δραστηριοποιείται , δηλαδή το είδος της οικονομικής συνεργασίας του σκοπού και του επαγγέλματος . Με την διάσπαση των συνεταιρισμών σε ειδικότερα τμήματα με βάση της ανάγκες των μελών , το γεωγραφικό μέρος , την επαγγελματική δραστηριότητα των μελών, γίνεται μια πιο οργανωμένη δράση για την επίτευξη κάποιων σκοπών που έχουν τεθεί συμμερίζοντας τις διαφορετικές ανάγκες του αγρότη , του κτηνοτρόφου , του ελεύθερου επαγγελματία , του υδραυλικού ή του γεωργού . Με αυτόν τον τρόπο η συνεργασία όμοιων επαγγελματικών δραστηριοτήτων είναι πιο οργανωμένη για την πάλη ενός καλύτερου αύριο . Ίδια επαγγέλματα εγγυώνται την ίδια ανάγκη , το ίδιο συμφέρον , τις ίδιες γνώσεις και την ίδια κατάρτιση. Σε αυτό το κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε τα είδη συνεταιριστικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην ελληνική επικράτεια , το εύρος τους , κάποια παραδείγματα της δυναμικής τους και αριθμητικά στοιχεία. Επιπλέον θα παρουσιάσουμε κάποια είδη συνεταιρισμών που έκαναν την εμφάνιση τους τις τελευταίες δεκαετίες στην Ελλάδα αλλά και παγκόσμια εξαιτίας των νέων αναγκών που κατέστησε η νέα τάξη πραγμάτων του καπιταλιστικού συστήματος οικονομίας στα νοικοκυριά

της χώρας των απομονωμένων τόπων και γενικότερα την άμυνα των επαγγελματιών σε κοινή βάση συνεργασίας υπό τη μορφή συνεταιριστικών οργανώσεων, όπου παρεμφερή είδη δεν υπήρχαν στον ελλαδικό χώρο . Οι συνεταιριστικές οργανώσεις κατανέμονται σε αστικούς συνεταιρισμούς και σε αγροτικούς . Στους αστικούς συνεταιρισμούς ανήκουν 13 βασικά είδη συνεταιριστικών οργανώσεων :

1.Καταναλωτικοί : Ο συνεταιρισμός προμηθεύει τα μέλη του άλλα και ένα πιο ευρύ αγοραστικό κοινό με καταναλωτικά και οικιακά αγαθά για την κάλυψη βιοτικών αναγκών .

2.Παραγωγικοί : Ο συνεταιρισμός παράγει και κατασκευάζει αγαθά και διεκπεραιώνει υπηρεσίες για τα μέλη του με την προσωπική εργασία κυρίως των μελών του .

3.Πιστωτικοί : Ο συνεταιρισμός χορηγεί δάνεια στα μέλη του και συγκεντρώνει τις καταθέσεις των μελών του . Σ' αυτό το είδος συνεταιρισμών ανήκουν και οι 15 συνεταιριστικές τράπεζες , όπου μαζί με τους 14 πιστωτικούς συνεταιρισμούς αποτελούν την Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών της Ελλάδας (Ε.Σ.Τ.Ε.)

4.Προμηθευτικοί : Ο συνεταιρισμός προμηθεύει και εφοδιάζει τα μέλη του ή και τρίτους με αγαθά για επαγγελματική χρήση , πρώτες ύλες , τελικά προϊόντα ή επιμέρους αγαθά για να ικανοποιήσει με χαμηλότερο κόστος τις ανάγκες της επαγγελματικής χρήσης των μελών του .

5.Πωλήσεως : Ο συνεταιρισμός πουλά αγαθά , τα οποία παράγουν όμοιες ομάδες παραγωγής , ατομικές επιχειρήσεις με συλλογικές προσπάθειες στο ευρύτερο αγοραστικό κοινό ή σε άλλους συνεταιρισμούς . Οι συνεταιρισμοί πώλησης συγγενεύουν με τους προμηθευτικούς συνεταιρισμούς και για αυτό το λόγο αποκαλούνται και οι δυο ως βιοτεχνικοί συνεταιρισμοί .

6.Μεταφορικοί : Ο συνεταιρισμός μεταφέρει εμπορεύματα στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο εξωτερικό . Οι συνεταιρισμοί αυτοί μεταφέρουν και επιβάτες ανάλογα με το είδος που ο συνεταιρισμός ασχολείται .

7.Ασφαλιστικοί : Οι συνεταιρισμοί αυτοί ασφαλίζουν τα μέλη των συνεταιρισμών ασχέτως με το είδος που δραστηριοποιούνται , όπως η Συνεταιριστική Ασφαλιστική , ή συγκεντρώνουν και καταβάλουν στον οργανισμό ασφάλισης (I.K.A.) τις ασφαλιστικές εισφορές των εργοδοτών ή των εργαζομένων χωρίς μόνιμη επαγγελματική στέγη .

8.Φαρμακευτικοί : Οι συνεταιρισμοί αυτοί έχουν την μορφή προμηθευτικών συνεταιρισμών σε συνεταιρισμένους φαρμακοποιούς .

9.Ηλεκτρολογικοί : Ο συνεταιρισμός προμηθεύει τα μέλη του (ηλεκτρολόγους) και τρίτους με επαγγελματικά αγαθά που προορίζονται για την επιμέρους επαγγελματική τους δραστηριότητα .

10.Υδραυλικοί : Ο συνεταιρισμός προμηθεύει τα μέλη του (υδραυλικούς) και τρίτους με επαγγελματικά αγαθά που προορίζονται για την επιμέρους επαγγελματική τους δραστηριότητα .

11.Οικοδομικοί : Ο συνεταιρισμός έχει ως σκοπό την παροχή μόνιμης κατοικίας στα μέλη του. Οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί χωρίζονται σε αστικούς οικοδομικούς συνεταιρισμούς και σε παραθεριστικούς οικοδομικούς συνεταιρισμούς. Οι πρώτοι αποσκοπούν στην παροχή μόνιμης κατοικίας στα μέλη , ενώ οι δεύτεροι αποσκοπούν στην παροχή παραθεριστικής κατοικίας στα μέλη

12.Τουριστικοί : Ο συνεταιρισμός οργανώνει τουριστικές δραστηριότητες με την σύσταση κοινού τουριστικού γραφείου . Στο είδος αυτών των συνεταιρισμών ανήκουν οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί οι οποίοι υπάγονται στον γενικότερο οικότουρισμό ,

καθώς και οι αγροβιοτεχνικοί συνεταιρισμοί αλλά και οι συνεταιρισμοί γυναικών .

13 . Οι Κοινωνικοί συνεταιρισμοί περιορισμένης ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) είναι ενώσεις προσώπων με οικονομικό σκοπό, οι οποίες έχουν ως προορισμό την κοινωνικό-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη των ατόμων με ψυχικές διαταραχές. Οι συνεταιρισμοί αυτοί μπορούν να αναπτύσσουν δραστηριότητες σε οποιοδήποτε κλάδο της οικονομίας

Σ' αυτό το σημείο , για να μπορέσουμε να συνεχίσουμε θα πρέπει πρώτα να εξηγήσουμε τις έννοιες «τουρισμός» και «οικοτουρισμός» . Η έννοια λοιπόν «τουρισμός» , αρχικά σήμαινε την αναζήτηση των ατόμων για ξεκούραση και περιήγηση σε διάφορους τόπους . Αυτό όμως , στην πορεία άλλαξε , αφού οι τουρίστες του οργανωμένου τουρισμού ξεκίνησαν να αναζητούσαν διαρκώς όλο και περισσότερα πράγματα στο ταξίδι τους εκτός από την απλή περιήγηση και ξεκούραση , όπως τις πολιτιστικές και πολιτισμικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνταν στον τόπο που τους φιλοξενούσε , την παρακολούθηση ή ακόμα και την ενασχόληση των ίδιων με αθλητικές δραστηριότητες και πολλά άλλα . Γεγονός όμως , που η οργανωμένη μορφή τουρισμού δεν επέτρεπε στους τουρίστες της . Η τάση αυτή μορφοποιήθηκε την δεκαετία του 1980 .¹⁶

Με την έννοια «οικοτουρισμός» αναφερόμαστε στο πλαίσιο ενός νέου προσανατολισμού ως μία εναλλακτική μορφή του τουρισμού . Ο οικοτουρισμός-θέτει ως στόχους-του-την εκτίμηση και την παρατήρηση της φύσης έχοντας ως βασικά κίνητρα την εκπαίδευση και την επιμορφωτική διάσταση . Επιπλέον , επιδιώκει την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επεμβάσεων στους φυσικούς πόρους που επιφέρουν με τη

---

¹⁶ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,Κ. , *Αειφόρος Ανάπτυξη και Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός* , Ιωάννινα 2005 , σελ. 252

σειρά τους την σταδιακή και ολοκληρωτική καταστροφή της φύσης με επιπτώσεις φυσικά στον ίδιο τον άνθρωπο . Επίσης , επιδιώκει τη βελτίωση των συνθηκών προστασίας καθώς και τη βελτίωση της κοινωνικής αλλά και οικονομικής ευμάρειας των τοπικών κοινοτήτων . Ο οικότουρισμός λοιπόν , είναι ένα είδος τουρισμού στη φύση με στοιχεία ρυθμιστικά για την ίδια τη φύση και προσφέροντάς της τελικά μια αειφόρο ανάπτυξη . Προσπαθεί δηλαδή , να αναπτύσσει και να διαχειρίζεται μια μορφή τουρισμού η οποία επικεντρώνεται σε έναν πόρο φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς με απώτερο σκοπό το να μπορεί να υφίσταται και να συνεχίζεται στο διηνεκές ¹⁷ .

Θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούμε περαιτέρω και ειδικότερα στα είδη αυτά των συνεταιρισμών , αφενός μεν γιατί είναι καινούργια σχετικά είδη συνεταιριστικών οργανώσεων και αφετέρου δε γιατί η γενικότερη οικότουριστική αειφόρος δραστηριότητα αναπτύσσεται με γρήγορο ρυθμό σε μεγάλο μέρος της επαρχίας και της άγονης γραμμής από τα μέσα τις δεκαετίας του 1990 με αφετηρία τα μέσα του 1980 , προσφέροντας μέσα από την συνεταιριστική οργάνωση οικονομική δραστηριότητα σε μεγάλα τμήματα του επαρχιακού κόσμου . Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί και οι οικότουριστικοί είναι μια νέα μορφή τουριστικής ανάπτυξης όπως αναφέρει η Αθ. Δροσοπούλου . Η νέα αυτή μορφή συνεταιρισμών χαρακτηρίζεται από τη δημιουργία και την ανάπτυξη τους σε μη αστικό χώρο και αποτελούν δραστηριότητα κυρίως αυτών που ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής . Οι στόχοι του αγροτουρισμού είναι οι διακοπές στην φύση , μέσα σε ένα φιλόξενο κλίμα που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποι της έξω από το πλαίσιο του «ανεπτυγμένου» πολιτισμού , καθώς και η ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος με την σωστή και ακίνδυνη για τον τόπο την

---

¹⁷ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,Κ. , *Αειφόρος Ανάπτυξη και Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός* , Ιωάννινα 2005 , σελ. 263

φύση και τις παραδόσεις εκμετάλλευση καταλυμάτων , παραδοσιακών προϊόντων , αγροτικής παραγωγής και τοπικής λαϊκής τέχνης¹⁸. Αγροτουρισμός δεν είναι οι υποδομές. Δεν είναι τα καταλύματα, ούτε οι ταβέρνες και οι παραδοσιακοί φούρνοι. Αγροτουρισμός είναι να φέρνεις τον φιλοξενούμενο μέσα στην μαγεία της γεωργίας. Να αγγίξει το χώμα, να μαζέψει τα αυγά από τις κότες και να ζυμώσει μαζί με τη γιαγιά. Να βρει έναν ευγενικό και φιλόξενο άνθρωπο που να αγαπάει το τόπο του, να μιλάει μια ξένη γλώσσα και να έχει τις γνώσεις και την ικανότητα να τον «βάλει» μέσα στη ζωή και την κοινωνία του χωριού .

Η κάθε αγροτική συνεταιριστική οργάνωση είναι μία ιδιαίτερη μορφή δράσης, είναι μία ιδιωτική επιχείρηση η οποία διέπεται από τις αρχές του συνεργατισμού και σύμφωνα με το νόμο 1541/85 έχει σαν στόχο της την οικονομική , κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών της.¹⁹ Οι αγροτικοί και γεωργικοί συνεταιρισμοί εστιάζουν τις εργασίες τους καθώς και τη δράση τους στον τομέα της γεωργίας και της γενικότερης αγροτικής εκμετάλλευσης . Σύμφωνα με τον νόμο 1541/1985 μετονομάστηκαν οι συνεταιρισμοί από γεωργικοί σε αγροτικοί . Προς αποφυγή συγχύσεων όμως , θα τους αναφέρουμε γεωργικούς/αγροτικούς , τόσο για την καλύτερη κατανόηση όσο και για να καλύψουμε το ευρύτερο πεδίο δραστηριοτήτων των συνεταιρισμών αυτών . Επιπλέον , οι αγροτικοί/γεωργικοί συνεταιρισμοί αναπτύσσουν πιστωτικές εργασίες , προμηθευτικές εργασίες , εκμετάλλευση των γεωργικών μηχανημάτων από κοινού , συγκέντρωση , επεξεργασία και διαχείριση προϊόντων και εργασίες για λογαριασμό τρίτων.²⁰ Στα πλαίσια των συνεταιρισμών αυτών εντάσσονται και άλλα είδη

---

¹⁸ ΔΡΟΣΟΠΟΥΛΟΥ,ΑΘ. , *Αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί* , 1989 , σελ. 49

¹⁹ ΠΑΤΡΩΝΗΣ,Β. , *Διδακτικές Σημειώσεις για το μάθημα Διεύθυνση Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Επιχειρήσεων II* , 1995 , σελ. 8

²⁰ ΠΑΤΡΩΝΗΣ,Β. , *Διδακτικές Σημειώσεις για το μάθημα Διεύθυνση Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Επιχειρήσεων II* , 1995 , σελ. 11

συνεταιρισμών που ασχολούνται με τη γεωργία και την αγροτική δραστηριότητα και διακρίνονται όμοια με τους αστικούς σε γεωργικούς/αγροτικούς προμηθευτικούς συνεταιρισμούς , γεωργικούς/αγροτικούς παραγωγικούς συνεταιρισμούς , γεωργικούς/αγροτικούς συνεταιρισμούς πωλήσεων και γεωργικούς/αγροτικούς πιστωτικούς συνεταιρισμούς . Στους παραγωγικούς συνεταιρισμούς ανήκουν οι οινοποιητικοί , ελαιοκομικοί , γαλακτοκομικοί , πτηνοτροφικοί , κτηνοτροφικοί και μεταποιητικοί γεωργικών και αγροτικών προϊόντων. Η πλειοψηφία των αγροτικών/γεωργικών συνεταιρισμών δραστηριοποιείται και παράγει εργασίες στην επαρχία. Παράλληλα ένα μικρό κομμάτι αγροτικών/γεωργικών συνεταιρισμών δραστηριοποιείται με εγκαταστάσεις σε αστικές περιοχές , όπως είναι οι συνεταιρισμοί πώλησης για ευνόητους λόγους , δηλαδή για τη μεγαλύτερη διάθεση των προϊόντων σε μεγαλύτερο αγοραστικό κοινό , επίσης οι ενώσεις αγροτικών/γεωργικών συνεταιρισμών με τα κεντρικά γραφεία τους λόγω και του σκοπού των εργασιών που επιτελούν , π.χ. λογιστικές εργασίες , οικονομικές εργασίες , καθορισμός από την διοίκηση στρατηγικών σκοπών και λύσεων σε οποιοδήποτε πρόβλημα παρουσιαστεί.

Ένα άλλο είδος συνεταιρισμών είναι οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί , οι οποίοι προηγήθηκαν νομοθετικά όλων των υπολοίπων και στόχευαν στην επίλυση κάποιου γεωργικού προβλήματος σε συγκεκριμένη περιοχή ή και ευρύτερα ²¹ . Βέβαια η λέξη «αναγκαστικός» δεν μπορεί να συνυπάρξει με τη λέξη «συνεταιρισμός» . Όπως έχει πει και ο W. King «Ο συνεργατισμός είναι μία πράξη εκούσια και καμία δύναμη στον κόσμο δεν μπορεί να την καταστήσει υποχρεωτική». Ο Σ. Ιασεμίδης προχώρησε στη διάκριση των αναγκαστικών συνεταιρισμών ανάμεσα σε απόλυτα αναγκαστικούς συνεταιρισμούς και σε σχετικά

---

²¹ ΔΑΣΚΑΛΟΥ, Γ. , *Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ. 406

αναγκαστικούς. Ως απόλυτα αναγκαστικούς όρισε εκείνους στους οποίους η συμμετοχή ήταν υποχρεωτική σε όσους είχαν ορισμένες ιδιότητες (π.χ. παραγωγοί κίτρων). Ως σχετικά υποχρεωτικούς όρισε τους συνεταιρισμούς στους οποίους η συμμετοχή γίνεται υποχρεωτική σε όλους όσους έχουν μόνο ορισμένες ιδιότητες , με την προϋπόθεση ότι συμφωνεί η πλειοψηφία. Ο ίδιος απέρριπτε τους απόλυτα αναγκαστικούς συνεταιρισμούς και θεωρούσε αποδεκτούς μόνο τους σχετικά αναγκαστικούς. Η απουσία παράδοσης στους συνεταιρισμούς , τα προβλήματα διάθεσης των προϊόντων , η κερδοσκοπία των μεσαζόντων και η βιασύνη των κρατικών φορέων να παραχθούν γρήγορα αποτελέσματα από τους συνεταιρισμούς , οδήγησαν στη δημιουργία πολλών αναγκαστικών συνεταιρισμών από την κατηγορία που ο Σ. Ιασεμίδης ονόμαζε απόλυτα αναγκαστικούς.²² .

Άλλο είδος συνεταιρισμού είναι οι δασικοί συνεταιρισμοί , οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην προσεκτική εκμετάλλευση των δασών . Πιο αναλυτικά , υπάρχουν δασικοί συνεταιρισμοί δασικής εργασίας αποτελούμενοι από εργάτες κάθε μορφής που έχουν ως κύρια επαγγελματική δραστηριότητα τον χώρο του δάσους π.χ. υλοτόμοι , καρβουνοπαραγωγοί κ.τ.λ. αλλά και δασικοί συνεταιρισμοί πώλησης δασικών προϊόντων .Συνοψίζοντας οι βασικές δράσεις των συνεταιρισμών μπορούν να παρουσιαστούν με μια σύντομη και γενική αναφορά Η συγκέντρωση, συσκευασία, τυποποίηση, αποθήκευση, συντήρηση, μεταφορά και πώληση στο εσωτερικό της χώρας ή στο εξωτερικό, των προϊόντων της οικιακής οικονομίας και οικοτεχνίας των μελών. Η ίδρυση και διαχείριση βιοτεχνίας των προϊόντων της οικιακής οικονομίας και οικοτεχνίας των μελών. Η απόκτηση κάθε είδους μηχανικού ή τεχνικού εξοπλισμού και μέσων μεταφοράς για την εξυπηρέτηση των σκοπών του Συνεταιρισμού. Η απόκτηση κατά

---

²² ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 373

κυριότητα ή μίσθωση αστικών και αγροτικών ακινήτων για την δημιουργία κάθε είδους τουριστικών εγκαταστάσεων. Η οργάνωση πρότυπης ή πειραματικής εκμετάλλευσης της οικιακής τέχνης. Η οργάνωση Marketing προώθησης των προϊόντων του Συνεταιρισμού. Η συνεργασία με ομοειδείς φορείς και επαγγελματικές κάθε είδους οργανώσεις και ιδιώτες για την προώθηση και πώληση των ιδίων προϊόντων και άλλων που προέρχονται από τρίτους. Η ίδρυση και συμμετοχή με άλλες επαγγελματικές επιχειρήσεις σε ενέργειες προώθησης της οικονομίας της περιοχής και των σκοπών του Συνεταιρισμού. Η συμμετοχή σε εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα και πρωτοβουλίες. Η διοργάνωση ημερίδων συνεδρίων προώθησης των Πολιτιστικών-Οικονομικών και Αγροτουριστικών παραγόντων ανάπτυξης. Η αξιοποίηση και ανάδειξη των παραδοσιακών επαγγελμάτων. Η οργάνωση βιολογικών καλλιεργειών για την παραγωγή οικολογικών προϊόντων και την μεταποίηση αυτών (φαρμακευτικά φυτά κ.α). Η δημιουργία και ανάπτυξη μελισσοκομίας, σηροτροφίας, δένδροκομίας με σκοπό την πώληση προϊόντων την μετάλλαξη παραγόντων κ.α. Η μεταποίηση - τυποποίηση - παραγωγή και εκμετάλλευση αλιευτικών προϊόντων . Η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ορεινού και θαλάσσιου .²³

Αφού αναλύσαμε όσο το δυνατόν πιο λιτά και περιεκτικά τα είδη και τις δράσεις των συνεταιρισμών που υπάρχουν στην Ελλάδα και κατ' επέκταση σε ολόκληρο τον συνεταιριστικό κόσμο έχουμε το χρέος να αναφέρουμε τα κύρια σημεία διαφοροποίησης των συνεταιριστικών οργανώσεων με άλλες οικονομικές επιχειρήσεις : Αυτή η πράξη έχει ως σκοπό να αναδείξει τον χαρακτήρα του συνεταιρισμού σε περίπτωση που κάποιοι βλέποντας την ποικιλομορφία των συνεταιρισμών σε διαφορετικά είδη θεωρήσουν πως προσβάλλει την εικόνα αυτή και την

---

²³ <http://www.eapilio.gr>

συνδυάζει ως μια επιχείρηση του άκρατου ανταγωνισμού και του μοναδικού σκοπού του όλο και μεγαλύτερου κέρδους θυσιάζοντας κάθε ηθικό φραγμό στο βωμό του ανελέητου και εξουθενωτικού ανταγωνισμού με θεμιτά και αθέμιτα μέσα . Θα γίνει λοιπόν , κατανοητή η λειτουργία του συνεταιρισμού και των επιχειρήσεων με βάση τις κυριότερες διαφορές που διέπει τις δυο αυτές μορφές οικονομικής δραστηριότητας μέσα από το πρίσμα της χρονικής διάρκειας όπου αναμιγνύονται και πολλές φορές συγκρούονται οι δυο μορφές οικονομικής δραστηριότητας .

Μια συνεταιριστική οργάνωση σε σχέση με μια ανώνυμη εταιρία ή κάποια άλλη ιδιωτική επιχείρηση εκτός από τις κομβικές τους διαφορές μπορούμε να διακρίνουμε γενικές και απλουστευμένες ομοιότητες . Τα δυο μοντέλα οικονομικής δραστηριότητας έχουν ως σκοπό τις χρηματικές ή ποσοτικές απολαβές , ένα κέρδος δηλαδή που προκύπτει ανταλλάσσοντας ή παράγοντας κάποιο εμπόρευμα ή υπηρεσία . Επιπλέον , δραστηριοποιούνται στο ίδιο οικονομικό περιβάλλον , έχουν προκαθορισμένους στόχους , διοικούνται από έναν διευθυντή ή ένα διοικητικό συμβούλιο , μισθώνουν την εργασία και τέλος , απασχολούν ένα εργατικό δυναμικό . Αυτές είναι οι πιο απλουστευμένες και γενικές ομοιότητες που μπορούμε να διακρίνουμε στις συνεταιριστικές οργανώσεις και τις ανώνυμες εταιρίες . Διακρίνοντας τις διαφορές όμως , θα γίνει ολότελα κατανοητό το πώς πιστοποιείται η μοναδικότητα μιας συνεταιριστικής οργάνωσης και πώς γίνεται επίσης , μια οικονομική οργάνωση να εντάσσει στους κόλπους της τις κοινωνικές αξίες και το ιδεολογικό υπόβαθρο ενώ συγχρόνως να εφαρμόζει στην πράξη τις αξίες αυτές και την ιδεολογία της μέρα με την μέρα .

Αναλυτικότερα , μια συνεταιριστική οργάνωση θέτει ως κριτήριο επιτυχίας τον βαθμό υποβοήθησης και ικανοποίησης των μελών της στην προσπάθεια να καλυτερεύσει το βιοτικό , οικονομικό , κοινωνικό

και πολιτιστικό επίπεδο τους και όχι το ύψος ή την μεγιστοποίηση των κερδών της εταιρίας . Οι συναλλασσόμενοι με τον συνεταιρισμό είναι πρωτίστως τα μέλη που τον αποτελούν και στη συνέχεια το ευρύ κοινό που είναι και ο σκοπός συναλλαγής μιας ανώνυμης εταιρίας . Ο τόπος εγκατάστασης του συνεταιρισμού είναι εκεί όπου εξυπηρετείται το μέλος και εντός της περιοχής όπου αυτό δραστηριοποιείται . Μια εταιρία ή επιχείρηση δραστηριοποιείται κυρίως σε αστικά κέντρα όπου αναμένεται η μεγιστοποίηση των κερδών . Σκοπός του συνεταιρισμού είναι η μεγιστοποίηση των υπηρεσιών που παρέχει προς τα μέλη του για την αύξηση των οικονομικών εισοδημάτων τους , ενώ στην επιχείρηση ο σκοπός είναι η μεγιστοποίηση των κερδών προς όφελος του κατόχου του κεφαλαίου . Σε μια συνεταιριστική οργάνωση η προέλευση των κερδών προκύπτει από την συνεργασία και την αλληλεγγύη των μελών του που ταυτόχρονα είναι και συναλλασσόμενοι με τον συνεταιρισμό , σε αντίθεση με την επιχείρηση όπου τα κέρδη προκύπτουν από την αξιοποίηση του υπάρχοντος κεφαλαίου . Η διάθεση των κερδών και των πλεονασμάτων σε μια συνεταιριστική οργάνωση αφορά τα μέλη , αφού σε αυτά διατίθενται ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό . Αντιθέτως , στην επιχείρηση η διανομή των κερδών και των πλεονασμάτων διατίθενται στους μετόχους ανάλογα με τον αριθμό μετοχών που κατέχει καθένας ξεχωριστά . Στην συνεταιριστική οργάνωση κάθε μέλος είναι μια ψήφος και μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις έχει μέχρι τρεις ψήφους . Ριζική διαφορά στην επιχείρηση αποτελεί η ψήφος , αφού σε πολλές περιπτώσεις ένας μέτοχος συγκεντρώνει μόνος του δεκαπλάσια διαφορά ψήφων σε αντίθεση με τον συνεταιρισμό όπου επαναλαμβάνουμε ότι ένα μέλος είναι μια ψήφος και όχι ένας μέτοχος μια ψήφος . Οι συνεταιριστικές μερίδες δεν διαβιβάζονται ούτε κληρονομούνται , είναι αυστηρά προσωποπαγείς , εν αντιθέσει με μια επιχείρηση όπου οι μερίδες είναι διαπραγματεύσιμες και μεταβιβάσιμες . Η τιμολογιακή συμπεριφορά

στον συνεταιρισμό είναι προς το συμφέρον του μέλους και συναλλασσόμενου με τον συνεταιρισμό . Η τιμολογιακή όμως , συμπεριφορά και πολιτική της επιχείρησης είναι αυστηρά συμβατή με το συμφέρον των μετόχων και των κερδών της επιχείρησης . Μια συνεταιριστική οργάνωση εκκολάπτεται από την ανάγκη μιας ανιδιοτελούς αδελφότητας με κοινή συνεργασία , καταπατώντας κάθε στοιχείο αλλοτρίωσης της αλληλεγγύης και της συντροφικότητας . Η συνεταιριστική οργάνωση δεν δραστηριοποιείται μόνο στον οικονομικό τομέα που θα έχει μεγάλες οικονομικές απολαβές και κέρδη , δραστηριοποιείται και σε οικονομικές δραστηριότητες που τις περισσότερες φορές είναι καταδικασμένες στην αυτάρκεια των λίγων μελών που έχει μια συνεταιριστική οργάνωση . Αυτό αποδεικνύεται άλλωστε και από την πληθώρα αλλά και την διαφορετική επαγγελματική κατανομή των συνεταιρισμών , προτάσσοντας πρώτα την ανάγκη του ανθρώπου και μετά του κέρδους , που σίγουρα δεν είναι το ίδιο με το κέρδος που υπάρχει στα πλάνα μιας επιχείρησης όπως εξηγήσαμε και παραπάνω . Δημοκρατικά και με το σεβασμό του ανθρώπου και της ιδιότητας του μέλους , η συνεταιριστική οργάνωση εναποθέτει στην άκρη το μέγιστο κέρδος προβάλλοντας εκτός από την αναγκαία οικονομική βοήθεια των μελών της , την κοινωνική αναπτήρωση τους , την ελεύθερη εκπαίδευση προς τα μέλη και την πολιτιστική πρόσφορα τόσο στα μέλη όσο και σε ένα ευρύτερο κοινό .

1 . 4 . Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.)

Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.) αποτελεί το κορυφαίο όργανο καθοδήγησης συντονισμού και εκπροσώπησης των αγροτικών συνεταιρισμών της Ελλάδας . Δεν αναλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες , αλλά στοχεύει στην ενιαία έκφραση και στην συντονισμένη δράση των συνεταιρισμών , ώστε να αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα τους²⁴ . Η ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ. εκπροσωπεί όλες τις ΑΣΟ , όλων των βαθμών , στο εξωτερικό και στο εσωτερικό και φροντίζει για την τήρηση των συνεταιριστικών αρχών και την περαιτέρω ανάπτυξη της συνεταιριστικής ιδέας²⁵. Οι πρώτες απόπειρες για μια ενιαία προσπάθεια ίδρυσης μιας πανελλήνιας ομοσπονδίας που να εκπροσωπεί τους γεωργικούς/αγροτικούς συνεταιρισμούς της χώρας , έγινε με την εγκύκλιο της 8-5-1919 από το Υπουργείο Γεωργίας και εκπροσωπούσε 1000 περίπου συνεταιρισμούς ²⁶ . Το σχέδιο του καταστατικού της ομοσπονδίας εγκρίθηκε από το Α' πανελλήνιο συνέδριο γεωργικών συνεταιρισμών το 1922 και στην συνέχεια από το Πρωτοδικείο Αθηνών με την απόφαση 3536/1922 ²⁷ . Η συνομοσπονδία δεν ανέπτυξε δραστηριότητες και αποφασίστηκε η ανασυγκρότηση τους από το Β' Πανελλήνιο Αγροτικό συνέδριο τον Μάιο του 1924 . Το νέο καταστατικό όρισε με τίτλο το σωματείο αυτού "Πανελλήνια Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών" και εγκρίθηκε με

---

²⁴ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ ., *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ . 202

²⁵ ΜΕΛΕΤΗ, Χ. , ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗ, Χ. , *Συνεταιριστική Οικονομία και Νομοθεσία* , 2004 , σελ.169

²⁶ ΔΑΣΚΑΛΟΥ, Γ. , *Κοινωνική οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί*, 1992, σελ. 561

²⁷ ΔΑΣΚΑΛΟΥ, Γ. , *Κοινωνική οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ. 561

την απόφαση 740/5-3-1925 του Πρωτοδικείου Αθηνών . Με την δημιουργία μιας ενιαίας οργάνωσης για την καθοδήγηση και οργάνωση των συνεταιρισμών γίνεται αντιληπτή η δυναμική που είχε εκείνον τον καιρό το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα . Η ανάγκη για μια πανελλήνια οργάνωση των συνεταιρισμών αποκαλύπτει πρώτον την ανάγκη για μια ενιαία φωνή των συνεταιριστικών οργανώσεων , δεύτερον την συνεργασία όλων των συνεταιρισμών τόσο για την καλύτερη και ποιοτικότερη παροχή υπηρεσιών και αγαθών και τρίτον και βασικότερο την ανάγκη αλληλεγγύης για την αντιμετώπιση και επίλυση κινδύνων και προβλημάτων μέσω μιας συνεταιριστικής και πανελληνίας συνεργασίας .

Αντιμετωπίζοντας ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον εντός του οποίου καλούνται να λειτουργήσουν οι συνεταιριστικές οργανώσεις , τα μέλη τους σχεδιάζουν μια όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική και ευέλικτη πολιτική στους συνεταιρισμούς . Οι σκοποί της ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ. έχουν σαν αντικείμενο την ανάπτυξη των αρχών του συνεργατισμού σε εθνικό επίπεδο , τον αποτελεσματικό συντονισμό στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των συνεταιριστικών οργανώσεων και την αποτελεσματικότερη αντιπροσώπευση των συνεταιριστικών οργανώσεων εντός και εκτός Ελλάδος , δηλαδή σε εθνικό και διεθνή επίπεδο . Στο πλαίσιο των ανωτέρω στρατηγικών στόχων που έχουν τεθεί από την ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ. έχουμε και την δραστηριότητα της στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του Ελληνικού Αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος , την μελέτη των προβλημάτων που ενδεχομένως να αντιμετωπίζουν οι συνεταιριστικές οργανώσεις και φυσικά τα μέλη τους , καθώς και την υπόδειξη λύσεων και τη στήριξη των συνεταιριστικών οργανώσεων στην ανάπτυξη των οικονομικών κοινωνικών και πολιτιστικών τους δραστηριοτήτων . Επίσης , φαίνεται και η συμμετοχή της στην προσφορά συμβουλευτικών υπηρεσιών στις

συνεταιριστικές οργανώσεις - μέλη της σε θέματα που αφορούν κυρίως την οργάνωση και τη λειτουργία των συνεταιριστικών επιχειρήσεων , δίνοντας με αυτόν τον τρόπο την εγγύηση της βιωσιμότητάς τους και την επίτευξη σταθερού ικανοποιητικού ποσοστού επιτυχίας και τέλος , στην εκπόνηση μελετών και ερευνών αλλά και στον σχεδιασμό και την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε ετήσια βάση στους συνεταιρισμούς όλης της χώρας . Σήμερα η ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ. έχει 126 ενώσεις - μέλη και διοικείται από Δ.Σ. 21 μελών . Η έδρα της είναι στην Αθήνα και διατηρεί περιφερειακά γραφεία στην Θεσσαλονίκη και στις Βρυξέλλες . Είναι μέλος της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας και άλλων διεθνών γεωργικών και συνεταιριστικών οργανώσεων . Συμμετέχει στις διάφορες επιτροπές εργασίας της GOGECA και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες ²⁸. Πιο αναλυτικά , η ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ. εκπροσωπεί τους αγρότες - μέλη της στην α) Διεθνής Ομοσπονδία Αγροτών Παραγωγών (IFAP) , β) Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Γεωργίας (CEA) , γ) Διεθνή Ένωση Καλλιεργητών και Παραγωγών Καπνού (UNTAB) , δ) Ένωση Ευρωπαίων Τευλοκαλλιεργητών (CIBE) και ε) Ένωση των Εθνικών Οργανώσεων των Αλιευτικών Επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUROPECHE) ²⁹.

Κεντρικές Ενώσεις υπάρχουν στον συνεταιριστικό χώρο ανάλογα με το πλήθος των συνεταιρισμών που μετέχουν και ανάλογα με αυτό το πλήθος γίνεται και διάκριση των Ενώσεων αυτών . Σκοπός των Ενώσεων που δημιουργούν οι συνεταιριστικές οργανώσεις είναι η καλύτερη διασυνεταιριστική οργάνωση και λειτουργία : Σε αυτό το κομμάτι της εργασίας θα αναφέρουμε τα είδη Κεντρικών Ενώσεων . Δυο ή περισσότερες πρωτοβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις π.χ.

---

²⁸ ΔΑΣΚΑΛΟΥ, Γ. , *Κοινωνική οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ. , 561

²⁹ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 207

αγροτικές , μπορούν να αποτελέσουν μια Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών (Ε.Α.Σ) . Δυο ή περισσότερες Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών αποτελούν Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕ.Σ.Ε.) . Οι ενώσεις εκτελούν ένα ευρύ φάσμα εργασιών , όπως προμηθευτικές , γεωργικές , πιστωτικές , καθώς και συγκέντρωσης - αποθήκευσης - συντήρησης - τυποποίησης - μεταποίησης - διάθεσης καταναλωτικών αγαθών ³⁰. Οι ενώσεις κάθε νομού αποτελούν τον βασικό οδηγό για την καλύτερη οργάνωση και δράση των συνεταιρισμών - μελών τους , παρουσιάζοντας ένα σφικτοδεμένο πλάνο δράσης καθώς και έναν ενιαίο ετήσιο ισολογισμό και απολογισμό ώστε να είναι καταταγμένοι με ακλόνητα οικονομικά μεγέθη.³¹

Άλλη μια ένωση με συνδικαλιστικά στοιχεία είναι η Γενική Συνομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδας η οποία ιδρύθηκε το 1957 . Στο τέλος του 1991 είχε 48 ομοσπονδίες - μέλη και εκείνες είχαν 4000 αγροτικούς συλλόγους με 450.000 μέλη . Συμμετέχει σε επιτροπές και συμβούλια εθνικών γεωργικών οργανισμών και κοινοτήτων όπως η COPA στις Βρυξέλλες .³²

Η Συνομοσπονδία Δημοκρατικών Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδας (ΣΥ.Δ.Α.Σ.Ε.) είναι άλλη μια συνδικαλιστική οργάνωση και ιδρύθηκε το 1985 . Μέλη της είναι 34 ομοσπονδίες που αποτελούνται από 2.500 αγροτικούς συλλόγους με 280.000 γεωργούς . Συμμετέχει σε επιτροπές και συμβούλια εθνικών γεωργικών οργανισμών και επιδιώκει τη συμμετοχή στην COPA .³³

---

³⁰ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ,Γ. , *Κοινωνική Οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ. 466

³¹ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ,Γ. , *Κοινωνική Οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ. 466

³² ΔΑΣΚΑΛΟΥ ,Γ. , *Κοινωνική Οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ. 563

³³ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ,Γ. , *Κοινωνική Οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ. 563

Παρόλο που οι δυο αυτές συνδικαλιστικές οργανώσεις διεκδικούν για τους αγρότες των συλλόγων τους κάτι που είναι καλό και κατανοητό , πρόσκεινται σε κομματικές αντιλήψεις και χώρους που είναι αμφίβολο αν βοηθούν την περαιτέρω ανάπτυξη του σφετεριστικού κινήματος ή την διάσπασή του και τις κομματικές πελατειακές σχέσεις που επέρχονται εις βάρος των αγροτών οι οποίοι επιδιώκουν μέσω της συνεργασίας ένα καλύτερο οικονομικό , κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1980

Στην Ελλάδα το συνεταιριστικό κίνημα αρχίζει να μαζικοποιείται την δεκαετία του 1980 σε σχέση με προηγούμενες δεκαετίες . Το μεγάλο πρόβλημα αλλά και το μεγάλο αίτημα των αγροτών , και ευρύτερο αίτημα μεγάλων στρωμάτων του πληθυσμού μας στην ύπαιθρο και στις πόλεις , ήταν την εποχή εκείνη η κοινωνική απελευθέρωση . Το βάρος της κινητοποίησης στο συνεταιριστικό κίνημα την δεκαετία του 1980 δόθηκε στους αγροτικούς/γεωργικούς συνεταιρισμούς . Την δεκαετία του 1980 έχουμε την ψήφιση νόμων που αφορούν το συνεταιριστικό κίνημα προσπαθώντας να του δώσουν μια διέξοδο από τα συσσωρευμένα χρέη , επιδιώκοντας μια αναδιοργάνωση και ένα καινούργιο προσανατολισμό στις λειτουργίες του συνεταιρισμού . Την δεκαετία αυτή γίνονται πολλές επενδύσεις σε συνεταιρισμούς και υποβαθμίζεται ο ρόλος της Α.Τ.Ε. όπου αντιμετώπιζε τους συνεταιρισμούς ως αποθήκες σύμφωνα με τον νόμο 1257/1982 που αφορά την αποκατάσταση της δημοκρατικής λειτουργίας των συνεταιριστικών οργανώσεων , ενώ με τον νόμο 1541/1985 που δεν αποδείχτηκε και ο καταλληλότερος , γίνεται σαφές ότι θα ακολουθήσουν πολλές μεταβολές στις συνεταιριστικές οργανώσεις και καθορίζει μεταβολές στην θεσμική υπόσταση των συνεταιρισμών , στην δομή και τις λειτουργίες τους . Τις αστοχίες που υπήρχαν στον νόμο 1541/1985 ήρθε να καλύψει η ψήφιση του νόμου 1667/1986 . Ενός νόμου σαφώς πιο ώριμου από τον προηγούμενο . Την δεκαετία του 1980 έχουμε την ίδρυση της Πανελληνίας Συνομοσπονδίας Αστικών Συνεταιρισμών καθώς και την Πανελλήνια Ένωση Καταναλωτικών Συνεταιρισμών . Την δεκαετία του 1980 πάρθηκαν προστατευτικά μέτρα για ομάδες

προϊόντων , έγιναν ελαστικότερες οι παροχές δανείων στους αγρότες , επίσης τεράστιες επενδύσεις εγκαινιάστηκαν σε όλη την χώρα , δημιουργήθηκαν βιομηχανικές εγκαταστάσεις χορηγούμενες σε μεγάλο μέρος από το κράτος και η επιστημονική στελέχωση των συνεταιριστικών οργανώσεων που υπήρξε με επιστημονικό υλικό και τεχνικό προσωπικό ήταν λίγα από τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στον χώρο των συνεταιριστικών οργανώσεων στην Ελλάδα την προαναφερθείσα δεκαετία . Η ραγδαία κινητικότητα της ανάπτυξης σε συνεταιρισμούς την δεκαετία του 1980 έδωσε βάρος κυρίως στους γεωργικούς/αγροτικούς συνεταιρισμούς στην Ελλάδα και αυτό έχει αρκετές εξηγήσεις . Μια από τις κυριότερες , αν όχι η πιο σημαντική από αυτές , είναι η ιστορική πορεία της γεωργίας στην Ελλάδα , αφού αξίζει να σκεφτούμε ότι διαχρονικά , η κύρια παραγωγή της χώρας έρχεται από αυτόν τον κλάδο . Μια άλλη εξήγηση είναι ότι το βάρος της δημιουργίας συνεταιρισμών ήταν ανέκαθεν στην επαρχία , εκεί που πάντα υπήρχε και θα υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη συνεργασίας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων καθώς και μεγαλύτερη αλληλεγγύη και αγνότητα στις προθέσεις των ανθρώπων . Ο κυρίως όγκος παραγωγής ποτέ δεν ήταν μέσα στα αστικά κέντρα . Τα αστικά κέντρα έπαιζαν τον ρόλο της διανομής , της πώλησης και της παροχής υπηρεσιών . Γι' αυτό άλλωστε έχουμε και τη δημιουργία αστικών συνεταιρισμών . Οι αστικοί συνεταιρισμοί αν και έπαιξαν ένα σημαντικό ρόλο σε περιόδους δύσκολες για την ελληνική κοινωνία , δεν είχαν την αντιμετώπιση που τους άξιζε από το κράτος . Η ιστορία των αστικών συνεταιρισμών είναι τμηματικά γνωστή και όχι ολοκληρωμένη . Ένα στοιχείο που προδίδει αυτόν τον ισχυρισμό είναι ότι ποτέ δεν έγινε και δεν μπόρεσε να γίνει ακριβής καταμέτρηση τους , τόσο σε συνεταιρισμούς όσο και στα μέλη που δραστηριοποιούνταν . Επίσης δεν καταλάβαμε ποτέ το μέγεθος του οικονομικού ρόλου που έπαιζαν στο ΑΕΠ της χώρας ή που θα μπορούσαν να παίξουν. Σε αντίθεση με το αγροτικό συνεταιριστικό

κίνημα, το καταναλωτικό συνεταιριστικό κίνημα ξεκίνησε στη χώρα μας δειλά δειλά τη δεκαετία του '60 και πήρε συγκεκριμένη μορφή τη δεκαετία του '80 μέσα στο γενικότερο μαζικοποιημένο κλίμα του συνεταιριστικού κινήματος της Ελλάδας.

. Ο νόμος 1541/1985 δεν έφερε κάτι το πραγματικά συμφέρον για τους αστικούς συνεταιρισμούς, καθώς και η όλη δεκαετία του 1980, πέρα από την μικρή αύξηση του αριθμού του σε σχέση με άλλες δεκαετίες, αδίκησε πολλές ιδιότητες και λειτουργίες του συνεταιρισμού, όπως την αύξηση των ιδρυτικών μελών από 7 σε 15 μέλη για την ίδρυση ενός αστικού συνεταιρισμού. Οι αστικοί συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να παίξουν ένα σημαντικό και καταλυτικό ρόλο στην ευρύτερη αναβάθμιση και ισχυροποίηση της βιωσιμότητας του συνεταιριστικού κινήματος με την καλύτερη συνεργασία τους με τους αγροτικούς/γεωργικούς συνεταιρισμούς και με την κατάλληλη φυσικά μέριμνα του κράτους, επιδιώκοντας όχι την απόλυτη κρατική παρέμβαση, αλλά την γενικότερη ανάπτυξη. Η δεκαετία του 1980 περιείχε αρκετή κρατική παρέμβαση σε όλο το φάσμα των συνεταιριστικών οργανώσεων τόσο νομικά και θεσμικά όσο λειτουργικά και πρακτικά. Στην παρούσα κατάσταση στο τέλος του κεφαλαίου θα μπορούμε να προβληματιστούμε βάσει των γεγονότων, δηλαδή αν αυτή η κρατική παρέμβαση ωφέλησε το συνεταιριστικό κίνημα ή το έβλαψε.

Στην συνέχεια του κεφαλαίου θα παρουσιαστούν αναλυτικότερα στοιχεία για τα δεδομένα και τα γεγονότα αλλά και αριθμητικά στοιχεία που παρουσιάστηκαν την δεκαετία του 1980 στην πορεία του συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα. Τα στοιχεία είναι παρμένα από έρευνες επιστημόνων για το συνεταιριστικό κίνημα αλλά και από προσωπική έρευνα σε συνεταιρισμούς σε διάφορα μέρη της Ελλάδας που υπήρχε δυνατή πρόσβαση, όπως σε συνεταιρισμούς και ενώσεις συνεταιρισμών της Αιτωλοακαρνανίας, της Ικαρίας και της Σάμου. Προσπάθεια θα είναι να δημιουργήσουμε μια εικόνα της πορείας του

συνεταιριστικού κινήματος όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικής και ξεκάθαρης , δεδομένου της ομοιογένειας του που υπάρχει σε όλη την χώρα .

Την δεκαετία του 1980 το προσωπικό των συνεταιρισμών αυξήθηκε σχεδόν στο διπλάσιο από άλλες δεκαετίες και οι πτυχιούχοι υπερδιπλασιάστηκαν³⁴. Πτυχιούχοι οικονομικών επιστημών , γεωπόνοι , μηχανολόγοι , λογιστές και πτυχιούχοι πληροφορικής πλαισίωσαν την δεκαετία αυτή τους συνεταιρισμούς της χώρας . Αυτή η επιστημονική στελέχωση των συνεταιρισμών γίνεται φανερή μέσα από τις επενδύσεις που έγιναν στον χώρο των συνεταιρισμών , αφού μόνον το επιστημονικά καταρτισμένο προσωπικό ήταν σε θέση να λειτουργήσει και να διευθύνει επενδύσεις πολλών εκατομμυρίων δραχμών και υπερσύγχρονο μηχανικό εξοπλισμό που τέθηκε στην υπηρεσία των συνεταιριστικών οργανώσεων . Οι συνεταιρισμοί την εποχή εκείνη θεωρήθηκαν ως φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής . Ήταν φανερό ότι η όλο και αυξανόμενη δυναμικότητα των συνεταιρισμών θα έπαιζε σημαντικό ρόλο στην οικονομία της χώρας , στην γεωργική και αγροτική παραγωγή . Στις αρχές του 1980 οι συνεταιρισμοί είχαν 800.000 μέλη - αγρότες , δηλαδή περίπου το 1/9 της χώρας ήταν αγρότες παραγωγοί και ταυτόχρονα μέλη συνεταιριστικών οργανώσεων . Τα εμπορεύματα και η παραγωγή αγροτικών προϊόντων 800.000 αγροτών ήταν διαθέσιμα στην εγχώρια αγορά από τις συνεταιριστικές οργανώσεις . Η μεγάλη δυναμική των συνεταιρισμών ήταν ένα σίγουρο χαρτί για ανάπτυξη και ένα μέρος των ευνοϊκών διατάξεων και των νόμων του κράτους την δεκαετία του 1980 οφειλόταν στο γεγονός αυτό .

Μερικά αριθμητικά στοιχεία για τους αγροτικούς/γεωργικούς συνεταιρισμούς την δεκαετία του 1980 στην Ελλάδα θα διαφωτίσουν τον ισχυρισμό της ανοδικής τους πορείας στις αρχές της δεκαετίας και την

---

³⁴ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 179

σταθερή πορεία τους μέχρι το 1989 , χωρίς καμία χρονική στιγμή να υποχωρούν σε μέγεθος μικρότερο της περασμένης δεκαετίας και συγκεκριμένα όχι πολύ μικρότερο μέγεθος από το 1984 . Το 1980 υπήρχαν 7.551 αγροτικοί/γεωργικοί συνεταιρισμοί υφιστάμενοι και 7.056 λειτουργούντες . Το 1982 υπήρχαν 7.813 αγροτικοί/γεωργικοί συνεταιρισμοί υφιστάμενοι και 7.233 λειτουργούντες . Το 1984 υπήρχαν 8.428 αγροτικοί/γεωργικοί συνεταιρισμοί υφιστάμενοι και 7.817 λειτουργούντες με 956.838 μέλη σε όλη την Ελλάδα . Το 1985 υπήρξε η μεγαλύτερη αριθμητική τουλάχιστον , εξάπλωση των συνεταιρισμών με 8.623 υφιστάμενους συνεταιρισμούς και 7.930 λειτουργούντες συνεταιρισμοί με 978.894 μέλη σε όλη την Ελλάδα . Το 1986 παρατηρείται μια αισθητή μείωση των συνεταιρισμών με 8.346 υφιστάμενους συνεταιρισμούς και με 7.513 λειτουργούντες . Το 1989 οι υφιστάμενοι συνεταιρισμοί και οι λειτουργούντες ήταν στο ίδιο σχετικά επίπεδο με το 1987 και μειωμένοι κατά πολύ λίγο , το ίδιο και οι λειτουργούντες ³⁵ . Η μικρή αλλά αισθητή μείωση των συνεταιρισμών κατά το έτος 1986 μέχρι και το 1989 μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον δεν θα ήταν δυνατόν όλες οι επιχειρήσεις να σταθούν στο ίδιο ύψος των αναγκών . Κάποια λάθη στην διοίκηση και στην λειτουργία τους , καθώς και ο οικονομικός ανταγωνισμός με ιδιωτικές επιχειρήσεις που αρχίζουν τον καιρό εκείνο να αυξάνονται μπορούν να θεωρηθούν κάποιοι παράγοντες για την μείωση αυτή . Η απώλεια κάποιων συνεταιρισμών είναι αποδεκτή στην οικονομική πραγματικότητα που ζούμε . Ας μην ξεχνάμε ότι και ο συνεταιρισμός είναι μια οικονομική επιχείρηση και έχει ακριβώς τους ίδιους κινδύνους και συχνά καλείται σαν επιχείρηση να πάρει κάποια ρίσκα που αρκετές φορές δεν θα επιφέρουν την επιτυχία , αλλά την αποτυχία .

---

³⁵ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 421

Άλλα αριθμητικά στοιχεία της δεκαετίας του 1980 αποδεικνύουν πως στον τομέα της γεωργίας και στους συνεταιρισμούς που δραστηριοποιούνταν σε όλη την χώρα υπήρχε μια σταδιακή αύξηση των συνεταιρισμών αυτών καθώς και των μελών τους . Το 1980 υπήρχαν 605.000 συνεταιρισμένοι γεωργοί σε γεωργικούς/αγροτικούς συνεταιρισμούς . Το 1981 ο αριθμός συνεταιρισμένων γεωργών έμεινε στάσιμος . Το 1982 υπήρχαν 712.000 συνεταιρισμένοι γεωργοί και 107.000 νέα μέλη προστέθηκαν στους συνεταιρισμούς της χώρας , μια αλματώδης αύξηση που χαρακτηρίζει την κινητικότητα της εποχής όσον αφορούσε το συνεταιριστικό κίνημα . Το 1983 υπήρχαν 745.000 συνεταιρισμένοι γεωργοί . Το 1984 υπήρχαν 768.000 συνεταιρισμένοι γεωργοί . Το 1985 υπήρχαν 761.000 συνεταιρισμένοι γεωργοί . Το 1986 υπήρχαν 780.000 συνεταιρισμένοι γεωργοί . Το 1987 υπήρχαν 785.000 συνεταιρισμένοι γεωργοί . Το 1988 ο αριθμός των συνεταιρισμένων γεωργών έμεινε σταθερός στην ίδια τιμή . Το 1989 υπήρχαν 783.000 συνεταιρισμένοι γεωργοί . Τα στοιχεία της περιόδου αυτής θεωρούνται άξια διατήρησης στη μνήμη . Τα μέσα στοιχεία της περιόδου 1982-1990 δείχνουν ότι το 73,7% των γεωργών σε όλη την Ελλάδα είναι συνεταιρισμένοι και το 26.3% δεν ανήκουν σε κάποια συνεταιριστική οργάνωση . Όλοι οι αριθμοί επί συνόλου 1.040.000 γεωργών της χώρας ³⁶. Η συμμετοχή των γεωργών σε συνεταιρισμούς υπήρξε πρωτόγνωρη την εποχή εκείνη . Οι 7 γεωργοί στους 10 άνηκαν σε κάποιο συνεταιρισμό την δεκαετία του 1980 . Τα αποδεικτικά αριθμητικά στοιχεία της εποχής χαρακτηρίζουν το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα την δεκαετία του 1980 με μαζικότητα που ξεπερνά όλες τις προηγούμενες δεκαετίες .

Οι Ενώσεις συνεταιρισμών κάθε είδους δημιουργούνται με την ένωση δυο ή περισσότερων πρωτοβάθμιων συνεταιριστικών

---

³⁶ ΔΑΣΚΑΛΟΥ, Γ. , *Κοινωνική Οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ. 402 , 403

οργανώσεων . Η εξέλιξη του αριθμού των μελών - συνεταιρισμών που συμμετέχουν σε ενώσεις γεωργικών συνεταιρισμών αυξάνεται κατά πολύ και κορυφώνεται την δεκαετία του 1980 . Το 1980 το πλήθος των συνεταιριστικών ενώσεων είναι 133 με 6.594 συνεταιρισμούς - μέλη ελαφρά αυξημένα από τις προηγούμενες δεκαετίες χωρίς να ξεπερνά το όριο των 139 ενώσεων με τα 6.766 μέλη συνεταιρισμών του έτους 1969 . Το 1981 υπάρχουν 133 ενώσεις στην Ελλάδα με 6.672 συνεταιρισμούς - μέλη . Το 1982 υπάρχουν 133 ενώσεις με 6.802 συνεταιρισμούς - μέλη . Κατά τα τρία αυτά έτη οι ενώσεις είναι 133 αλλά οι συνεταιρισμοί - μέλη αυξάνονται με σταθερό μέγεθος . Γίνεται κατανοητό ότι όσο περισσότεροι συνεταιρισμοί - μέλη υπάρχουν , θεωρητικά η ένωση έχει μεγαλύτερη οικονομική , λειτουργική και αποτελεσματικότερη συντονισμένη δράση , καθώς και ένα ευρύτερο και μεγαλύτερο κύκλο εργασιών . Το 1983 υπάρχουν 132 ενώσεις συνεταιρισμών με 6.943 συνεταιρισμούς - μέλη . Το 1984 υπάρχουν 132 ενώσεις με 7.037 συνεταιρισμούς - μέλη . Το 1985 συνεχίζουν να υπάρχουν 132 ενώσεις με 7.137 συνεταιρισμούς - μέλη . Τα τρία αυτά έτη έχοντας μια λιγότερη ένωση , όλο και μεγαλύτερο πλήθος συνεταιρισμών συγκεντρώνεται στους κόλπους των ενώσεων με αποκορύφωμα το 1985 που είναι και η μέγιστη τιμή συνεταιρισμών - μελών , τόσο στην δεκαετία του 1980 όσο και όλων των δεκαετιών στην συνεταιριστική πορεία των ενώσεων στην Ελλάδα . Το 1986 υπάρχουν 132 ενώσεις γεωργικών συνεταιρισμών με μείωση των συνεταιρισμών - μελών στους 6.820 . Το 1987 υπάρχουν 126 ενώσεις με 6.858 συνεταιρισμούς - μέλη . Το 1988 υπάρχουν 126 ενώσεις με 6.851 συνεταιρισμούς - μέλη . Το 1989 υπάρχουν 126 ενώσεις με 6.905 συνεταιρισμούς - μέλη³⁷ . Μια ένωση σπάνια διαλύεται , στις περισσότερες περιπτώσεις οι γειτονικές ενώσεις συγχωνεύονται και

---

³⁷ ΔΑΣΚΑΛΟΥ, Γ. , *Κοινωνική Οικονομία – Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί* , 1992 , σελ. 465

επομένως τα τρία έτη 1987 , 1988 , 1989 η μείωση των ενώσεων κατά 6 οφείλεται σε συγχώνευση γεωργικών ενώσεων .

Ως γεγονότα της κινητικότητας του συνεταιριστικού κινήματος και της προσπάθειας για αναβάθμιση και καθιέρωσή του στην ελληνική παραγωγή και οικονομία έχουμε την δεκαετία του 1980 την ίδρυση της Συνεταιριστικής Εταιρίας Διεθνών Μεταφορών (ΣΥΝ.Ε.ΔΙ.Μ.) , όπου αναλάμβανε την μεταφορά των προϊόντων των ελληνικών συνεταιρισμών στο εξωτερικό το 1981 . Παράλληλα το 1981 με την ΣΥΝ.Ε.ΔΙ.Μ. έχουμε την ίδρυση της Συνεταιριστικής Εταιρίας Διαφημίσεων (ΣΥΝ.Ε.ΔΙΑ.) και τη Συνεταιριστική Εταιρία Λιπασμάτων (ΣΥΝ.Ε.Λ.)³⁸. Η σημαντικότητα του συνεταιριστικού κινήματος στην χώρα και οι ελπίδες που είχαν για το μέλλον ότι η γεωργία θα έπαιζε κυρίαρχο ρόλο στην οικονομική ζωή του τόπου φαίνεται από το γεγονός ότι το 1984 το 14% του ΑΕΠ προερχόταν από την γεωργία³⁹. Σε σύνολο 1.040.000 γεωργών την δεκαετία του 1980 , οι 800.000 περίπου ήταν μέλη συνεταιριστικών οργανώσεων , γι' αυτό το λόγο είναι τόσο σχετική αυτή η πηγή .

Στην δεκαετία του 1980 , έγιναν πολλές επενδύσεις στο χώρο των συνεταιριστικών οργανώσεων , τόσο υποβοηθούμενες από κρατικές επιχορηγήσεις όσο και ατομικά από τις συνεταιριστικές οργανώσεις . Ενδεικτικά θα αναφέρουμε μερικές μεγάλες επενδύσεις ανά την χώρα . Μεγάλη κινητικότητα υπήρξε και στους νόμους που θεσπίστηκαν για το συνεταιριστικό κίνημα και την γεωργία γενικότερα , με σκοπό την αναβάθμιση , την αποδοτικότερη οργάνωση και την καλύτερη θεσμική τους λειτουργία .

---

³⁸ ΚΑΜΕΝΙΔΗΣ, Χ. , *Συνεταιρισμοί – Αρχές – Οικονομική και Πολιτική ανάπτυξη – Οργάνωση – Νομοθεσία* , 2001 , σελ. 118

³⁹ Περ. *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , τεύχος 19 , Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1984 , σελ. 113

Το 1982 καταθέτεται νομοσχέδιο για την αποκατάσταση της δημοκρατικής λειτουργίας των συνεταιρισμών , αφού υπάρχουν καταστατικά δευτεροβάθμιων και τριτοβάθμιων συνεταιρισμών που διαιωνίζουν την παραμονή μελών στα διοικητικά συμβούλια των συνεταιρισμών παρά την αντίθετη θέληση της πλειοψηφίας . Στο συνεταιριστικό κίνημα της εποχής δραστηριοποιείται ένα 16,5% Ανωνύμων Εταιριών που με τον μανδύα συνεταιριστικών επιχειρήσεων δρουν στους κόλπους των συνεταιρισμών χωρίς να είναι συνεταιρισμοί και επομένως , δεν εκπροσωπούν το συνεταιριστικό κίνημα στις Γενικές συνελεύσεις . Αντιθέτως , προωθούν τα επιχειρηματικά συμφέροντα βλάπτοντας το συνεταιριστικό κίνημα . Μερικές ενώσεις συνεταιρισμών που μετέχουν σε Ανώνυμες Εταιρίες έχουν περισσότερες ψήφους από άλλες Ενώσεις . Στα καταστατικά της ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ. δεν τηρείται αναλογία μεταξύ των ψήφων και των εκπροσώπων - μελών των συνεταιρισμών . Το νομοσχέδιο καταλήγει σε τρεις απαραίτητες θέσεις : α) Το συνεταιριστικό κίνημα πρέπει να βασίζεται στο πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο συνεταιριστικών οργανώσεων και σε συνεταιριστικά πρόσωπα και όχι στα κεφάλαια , β) Οι συνεταιριστικές οργανώσεις πρέπει να διέπονται από δημοκρατική οργάνωση και οι γενικές συνελεύσεις να εκφράζουν την πραγματική βούληση των μελών , γ) Ο πλουραλισμός απόψεων είναι απαραίτητος⁴⁰

Το 1982 χορηγούνται δάνεια από την Α.Τ.Ε. σε συνεταιριστικές οργανώσεις . Εγκρίθηκαν από το Υπουργείο Γεωργίας και χορηγήθηκαν δάνεια μέσω της Α.Τ.Ε. στην ελαιουργική και σε συνεταιριστικές οργανώσεις - μέλη της ύψους 300.000.000 δρχ. , ενώ η αύξηση των δανείων έφτασε το 50 με 80 % που χορηγούνται από την Α.Τ.Ε. σε καλλιεργητές και κτηνοτρόφους.⁴¹

---

⁴⁰ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος β' έτους , Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1982 , σελ.112

⁴¹ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος β' έτους , Μάρτιος – Απρίλιος 1982 , σελ.124

Το έτος 1982 η ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. συζητά για νέες θέσεις εργασίας σε γεωπόνους που θα στελεχώσουν Αγροτοβιομηχανικούς συνεταιρισμούς σε όλη την χώρα . Ιδρύονται 9 συνεταιρισμοί βιομηχανιών ξύλου . Η Αγροτική Ασφαλιστική εκλέγει νέα διοίκηση . ⁴².

Στον χώρο των επενδύσεων δόθηκαν τεράστια οικονομικά ποσά σε συνεταιρισμούς και αγρότες καθώς και ευκολίες στην παροχή δανείων την δεκαετία του 1980 . Παραθέτουμε παρακάτω μερικά στοιχεία από εκείνη την εποχή .

Επενδύσεις στο Γεωργικό τομέα στα πλαίσια του νόμου 1262/82 έγιναν σε όλη την Ελλάδα και τουλάχιστον , στην αρχή σε ελαιοεργασιμους συνεταιρισμούς με την αναβάθμιση τους και τον εκσυγχρονισμό τους (Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος γ' έτους , Ιούλιος – Αύγουστος 1984 , σελ. 77) . Νέες επενδύσεις στον αγροτικό τομέα , 10 περίπου δις δραχμών εγκαινιάζονται για την φέτα μετά από την σύναξη αναπτυξιακού δανείου της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων⁴³.

Οι κύριοι νόμοι που αφορούν το συνεταιριστικό κίνημα την δεκαετία του 1980 είναι ο νόμος 1257/1982 που αφορά όλους τους συνεταιρισμούς και σκοπό έχει την δημοκρατικότερη λειτουργία τους και ο νόμος 1541/1985 που αφορά κατά κύριο λόγο τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και εισήγαγε πλήθος μεταβολών στην δομή , στην θεσμική και λειτουργική υφή των συνεταιρισμών . Ουσιαστικά , σχεδίασε εκ νέου την συνεταιριστική δομή , έθεσε νέους κανόνες λειτουργίας και έδωσε νέους ρόλους στις οργανώσεις των συνεταιρισμών προωθώντας ένα κοινωνικό μοντέλο και ένα σχήμα συλλογικότητας και συνεργασίας με απώτερο σκοπό την αλλαγή των συνεταιρισμών και της

---

⁴² Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος β' έτους , Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1982 , σελ.121

⁴³ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος 39 , Μάιος – Ιούνιος 1987 , σελ. 144

κοινωνικότητας τους . Στις 29 Απριλίου σε μια έκτακτη Γενική Συνέλευση της ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ. ψηφίστηκε το νέο καταστατικό προσαρμοσμένο στις διατάξεις του νόμου 1541/85 περί Συνεταιρισμών ⁴⁴. Επίσης, ήταν ο νόμος 1667/1986 που αφορά τους αστικούς συνεταιρισμούς και οριοθετεί ως αστικό κάθε συνεταιρισμό που δεν ασχολείται με την γεωργία , επιπλέον διεύρυνε τις διαφορές τους .

Σε αυτό το σημείο θα παραθέσουμε μερικά στοιχεία για τα γεγονότα που τελέστηκαν την δεκαετία του 1980 και αποσκοπούσαν στην περαιτέρω ανάπτυξη στον ευρύτερο χώρο του ελληνικού συνεταιριστικού κινήματος . Αρχικά, χρηματοδοτούνται οι συνεταιρισμοί και οι αγρότες για την αγορά των μηχανημάτων με απόφαση της νομισματικής επιτροπής 329/8/20 – 8 – 81 . Καταργείται η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων κατασκευής γεωργικών μηχανημάτων και αντί αυτών θα χρηματοδοτούνται οι αγρότες και οι συνεταιριστικές οργανώσεις για την προμήθεια των γεωργικών μηχανημάτων τοις μετρητοίς , τόσο της εγχώριας κατασκευής γεωργικών μηχανημάτων όσο και της προέλευσης από τις χώρες της ΕΟΚ⁴⁵. Επιπλέον, ρυθμίζονται για μια ακόμα φορά οι οφειλές των αγροτών στην Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος . Ενώ , η οικονομική και νομισματική επιτροπή αποφάσισε την ρύθμιση των αγροτικών χρεών στις αρχές Σεπτεμβρίου υπό κάποιους όρους⁴⁶ . Επίσης , επενδύσεις πολλών εκατομμυρίων δραχμών εγκαινιάζονται στον γεωργικό τομέα στα πλαίσια του νόμου 1262/82 που έχουν δημοσιευτεί στην εφημερίδα της κυβερνήσεως⁴⁷. Απ' την άλλη , η Α.Τ.Ε. χορηγεί δάνειο ύψους 228 εκατομμυρίων δραχμών στην ομοσπονδία γεωργικών συνεταιρισμών

---

⁴⁴ (Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος 46 , Μάιος 1988 , σελ. 126

⁴⁵ (Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος 39 , Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 1981 , σελ. 108

⁴⁶ (Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος 39 , Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 1981 , σελ. 109)βριος 1981 , σελ. 108

⁴⁷ (Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος 16 , Ιούλιος – Αύγουστος 1983 , σελ. 77

της Θεσσαλονίκης⁴⁸. Πραγματοποιείται η ίδρυση νέων συνεταιριστικών εγκαταστάσεων , με οικονομικές ενισχύσεις , πιστώσεις και χρηματοδοτήσεις σε 37 συνεταιρισμούς της χώρας με συνολικό οικονομικό ύψος περίπου 11 δις δραχμών⁴⁹. Οι συνεταιρισμοί ακολουθώντας την τότε εξέλιξη της τεχνολογίας στα μέσα παραγωγής με επενδύσεις σε εξελιγμένα γεωργικά μηχανήματα πάσης φύσης αρχίζουν να εφοδιάζουν τις επιχειρήσεις τους με ηλεκτρονικούς υπολογιστές . Αν αυτό μοιάζει ως κάτι το κοινότυπο ας φανταστούμε τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές πριν από μια δεκαετία , τί ικανότητες συγκριτικά με σήμερα είχαν και ας αφαιρέσουμε άλλα 15 χρόνια περίπου για να γίνει πιο σαφές τί σήμαινε ένας ηλεκτρονικός υπολογιστής την εποχή του 1980 .

Το 1988 γίνεται ρύθμιση των χρεών σε συνεταιριστικές οργανώσεις κατά περίπτωση , εφόσον τηρούν κάποια κριτήρια που αφορούν την μελέτη για την βιωσιμότητα της συνεταιριστικής οργάνωσης , την σωστή ανασυγκρότηση και στελέχωση που έγινε με όρους λειτουργίας σε συσχετισμό με την εσωτερική και την εξωτερική εξέλιξη της συνεταιριστικής οργάνωσης⁵⁰. Στο επίπεδο της εκπαίδευσης , το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα την δεκαετία του 1980 προσπαθεί να αναπτύξει ένα σχέδιο δράσης με απώτερο σκοπό την συστηματική και ολοκληρωμένη εκπαίδευση της συνεταιριστικής παιδείας . Σε τρία στάδια , στις νέες ανάγκες της κοινωνικοοικονομικής και τεχνολογικής εξέλιξης έχει οργανωθεί η συνεταιριστική παιδεία την περίοδο εκείνη : α) στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση , σε μορφή διαρκών σεμιναρίων στις έδρες των Συνεταιριστικών Ενώσεων , β) στην δευτεροβάθμια , στα περιφερειακά κέντρα των συνεταιρισμών , γ) στην τριτοβάθμια ; εκπαίδευση στην συνεταιριστική σχολή της ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. στην

---

⁴⁸ Περ. *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , τεύχος 20 , Μάρτιος – Απρίλιος 1984 , σελ. 13

⁴⁹ Περ. *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , τεύχος 25 , Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1985 , σελ. 137

⁵⁰ Περ. *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , τεύχος 41 , Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 1987 , σελ. 126

Θεσσαλονίκη . Η δραστηριότητα αυτή στον χώρο της συνεταιριστικής εκπαίδευσης γίνεται για να μπορέσει το συνεταιριστικό κίνημα να σταθεί επάξια και ανταγωνιστικά όταν θα αρχίσει η λειτουργία της ενιαίας ελεύθερης αγοράς των χωρών της ΕΟΚ⁵¹. Παράλληλα με την αγωνιώδη προσπάθεια των συνεταιρισμών της χώρας για να ανταπεξέλθουν στο ήδη βεβαρυμμένο ορίζοντα του ελεύθερου εμπορίου έχουμε και την αρνητική στάση της COPA και της COGECA απέναντι στις νέες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την γεωργία , οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με την ιδρυτική συνθήκη της ΕΟΚ .

Στο επικίνδυνο εκείνο περιβάλλον της παγκόσμιας οικονομικής κοινότητας που αργότερα θα επιφέρει πλήγματα , τόσο στις μικρές οικονομικές κοινότητες όσο και σε ολόκληρα έθνη , το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα αντιλαμβάνεται τις επερχόμενες δυσκολίες και προσπαθεί όσο μπορεί να οχυρώσει την βιωσιμότητα και την δυναμική του απέναντι σε ένα όλο και περισσότερο τρελό και ασφυκτικό εμπόριο παρά ελεύθερο , μέσω μιας συνεχούς πληροφόρησης και εκπαίδευσης των συνεταιριστικών οργανώσεων . Στο αναφερόμενο αυτό περιβάλλον η ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. εκφράζει τις θέσεις της για το πλαίσιο δράσης του συνεταιριστικού κινήματος στην 52^η Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης , επισημαίνοντας ότι με δυναμικό το 30% του ελληνικού πληθυσμού στους χώρους των συνεταιρισμών πρέπει να γίνει εξυγίανση της αγοράς , έτσι ώστε να ωφεληθεί ο καταναλωτής , και παραθέτει τις θέσεις και τους στόχους της που επιδιώκει . Επιπλέον , κάνει αναφορά σε δραστικά μέτρα για την πρόληψη της υγείας του συνεταιριστικού κινήματος ζητώντας καλύτερη εκπαίδευση , αγροτική πίστη , ίδρυση συνεταιριστικής τράπεζας και έλεγχο των μέσων παραγωγής με

---

⁵¹ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία , τεύχος 41 , Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 1987 , σελ. 126

δημιουργία κατάλληλου οργανισμού⁵². Είναι άξιο λόγου η ανησυχία και ο προβληματισμός που διακατέχει το συνεταιριστικό κίνημα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 όσον αφορά τις ευρύτερες και παγκόσμιες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες και πραγματικότητες που αρχίζουν να εκκολάπτονται, μάλλον ανησυχητικά σε όλο τον κόσμο.

Στο περιοδικό Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία πέραν της στήλης για τον ενιαίο γεωργικό τομέα στις αρχές του 1980, εγκαινιάστηκε το 1984 μία στήλη που αφορούσε αποκλειστικά τα συνεταιριστικά θέματα. Ένα σημαντικό γεγονός που μπορεί να συνυπολογιστεί στην όλη κατάσταση της συνεταιριστικής κινητικότητας στην δεκαετία του 1980 είναι και η ίδρυση του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος στο Μεσολόγγι το 1981, καθώς και η ίδρυση τμήματος συνεταιριστικών οργανώσεων. Απώτερος σκοπός ήταν οι φοιτητές που αποφοιτούν να δραστηριοποιηθούν στον χώρο του συνεταιριστικού κινήματος με σκοπό την επιστημονική στελέχωση των οργανώσεων, με κατάλληλα καταρτισμένους νέους έτσι ώστε, αυτοί οι νέοι να εγγυηθούν καλύτερα από όλους την βιωσιμότητα των συνεταιρισμών, την καλύτερη λειτουργία τους και φυσικά την προσαρμοστικότητα τους στις νέες κοινωνικοοικονομικές και τεχνολογικές ανάγκες. Άτομα που θα έχουν σπουδάσει και θα έχουν καταρτιστεί σε οικονομικά, λογιστικά, κοινωνικά και συνεταιριστικά θέματα, θα ήταν τα πλέον αρμόδια να χειριστούν και να αναπλάσουν το συνεταιριστικό κίνημα της χώρας χωρίς ποτέ να αποσκοπούν σε πολιτικά ή οικονομικά συμφέροντα.

Ανακεφαλαιώνοντας, σχετικά με το θέμα του συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα την δεκαετία του 1980 θα πρέπει να επισημαίνουμε τα εξής: ότι η δεκαετία του 1980 υπήρξε αναζωογονητική για το συνεταιριστικό κίνημα, ιδρύθηκαν πολλοί

---

⁵² Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία, τεύχος 41, Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1987, σελ. 127

συνεταιρισμοί σε όλη την χώρα με μεγάλους ρυθμούς , έγιναν αξιοσημείωτες επενδύσεις πολλών δισεκατομμυρίων δραχμών , η κρατική παρέμβαση την τότε εποχή επέφερε ένα ευνοϊκό περιβάλλον σε χορήγηση δανείων , πιστώσεων , ρύθμιση χρεών και κρατικές επιχορηγήσεις και με νέες νομοθετικές ρυθμίσεις και νομικό καθεστώς .

Παρόλα αυτά στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας αυτής , θα αναφέρουμε τους έντονους προβληματισμούς από την δεκαετία του 1980 , καθώς οι συνεταιρισμοί δεν κατάφεραν να εγγυηθούν την ισχύ τους και την βιωσιμότητα που είχαν αποκτήσει στην Ελλάδα την δεκαετία το 1980 . Στο τελευταίο κεφάλαιο λοιπόν , θα αναλυθούν καλύτερα οι προβληματισμοί μας για το συνεταιριστικό κίνημα , τα λάθη που ενδεχομένως να υπήρξαν και μια ερασιτεχνική εκτίμηση για το τι θα μπορούσε να αποφευχθεί και τι θα μπορούσε να πάει καλύτερα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1990.

Το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα την δεκαετία του 1990 είναι κατά πολύ διαφορετικό με αυτό της δεκαετίας του 1980 . Νέες , οικονομικές , κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές έχουν επέλθει σε όλον τον κόσμο . Το ελεύθερο εμπόριο αρχίζει να ακμάζει και η παγκοσμιοποίηση αρχίζει να δείχνει το πρόσωπο της σε όλα τα έθνη . Σε αυτές τις καταστάσεις , το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα κυρίως , μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990 δείχνει να αδυνατεί να ανταπεξέλθει , κυρίως από τα σοβαρά προβλήματα που έρχονται από το παρελθόν και πλέον το κλονίζουν . Η απελευθέρωση του εμπορίου των αγροτικών προϊόντων σε συνδυασμό με την μείωση της προστασίας της αγροτικής μας παραγωγής , λόγω εφαρμογής της νέας ΚΑΠ , θα επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις στην ελληνική γεωργία οι οποίες δύσκολα μπορεί να προβλεφθούν. Η παγκοσμιοποίηση και η πολιτική χαμηλού κόστους οδήγησαν τη μεταποίηση προϊόντων στην ανατολή και το ποιοτικό και υγιεινό προϊόν αντικαταστάθηκε με αυτό του χαμηλότερου κόστους και ενδεχομένως και του πιο ανθυγιεινού . Μερικά στοιχεία για την αγορά που δημιουργούνταν εκείνη την περίοδο έχουμε από έντυπα τις εποχής . Στην αρχή της δεκαετίας του 1990 και πιο συγκεκριμένα το 1990 οι τιμές των σιτηρών αυξάνονται από 8% ως 10% , υπάρχει γενική αύξηση των επιτοκίων αγροτικών δανείων της ΑΤΕ στα καλλιεργητικά δάνεια από 17,25% έως 19,25% και σε όλα τα υπόλοιπα από 18,5% έως 20,15% . Οι συνεταιρισμοί τις χώρες παίρνουν εκ νέου μέτρα για την απορρόφηση των αγροτικών προϊόντων που είδη έχουν

αυξημένα προβλήματα στην διάθεση τους στην αγορά⁵³, . Το 1992 έχουμε την προληπτική απόσυρση αγροτικών προϊόντων στα πλαίσια του κοινοτικού προγράμματος . Η ΠΑΣΕΓΕΣ ζητά την ενίσχυση της γεωργίας με λήψη έκτακτων φορολογικών μέτρων μετά από τις αυξήσεις στις τιμές των καυσίμων , τις μετατάξεις προϊόντων από το χαμηλότερο συντελεστή από 8% στο 18% και μετά την εφαρμογή ειδικών εισφορών όλων των ακινήτων⁵⁴

Οι αλλαγές στην αγορά στα πλαίσια τις GATT και στον γύρο της Ουρουγουάης επέρχονται απειλητικά , οι τιμές στα γεωργικά μηχανήματα ελευθερώνονται και θα ελέγχονται όταν υπάρχουν στοιχεία για υπερβολικό κέρδος . Ανησυχίες εκδηλώνονται στην Ελλάδα για τις εξαγωγές εσπεριδοειδών αφού εκτιμάτε ότι θα είναι μειωμένη κατά 100.000 τόνους σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά⁵⁵. Οργανώνεται στην Αθήνα συνέδριο για τους συνεταιρισμούς με θέμα το συνεταιριστικό κίνημα , την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά , την ευρωπαϊκή συνεταιριστική νομοθεσία καθώς και τις νέες προκλήσεις που καλείται το συνεταιριστικό κίνημα να ξεπεράσει⁵⁶.

Νέες αυξήσεις στα λιπάσματα ενόψει της απελευθεροποίησης της αγοράς ⁵⁷.

Το υπουργείο Γεωργίας προχωρά σε περιορισμό των δαπανών με περικοπή των εθνικών ενισχύσεων στα αγροτικά προϊόντα και επισημαίνει ότι πρέπει να γίνει εξυγίανση των συνεταιριστικών οργανώσεων που θα πρέπει πλέον να λειτουργούν με κριτήρια την

---

⁵³ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία .τεύχος 67 , Ιούνιος 1990 , σελ . 132

⁵⁴ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία .τεύχος 97 , Οκτώβριος 1992 , σελ .10

⁵⁵ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία .τεύχος 80 , Σεπτέμβριος 1991 , σελ 9

⁵⁶ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία .τεύχος 81 , Οκτώβριος 1991 , σελ 116

⁵⁷ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία .τεύχος 83 , Δεκέμβριος 1991 , σελ 7

αποδοτικότητα και την απελευθέρωση της αγοράς⁵⁸. Την κατάσταση που επικρατεί την προωθεί και η ΕΟΚ αφού αρχίζει την δεκαετία του 1990 με περικοπές στις επιδοτήσεις με τελικό στόχο την κατάργηση των επιδοτήσεων στην καλλιέργεια του καπνού . Τα αποτελέσματα αυτής της ενέργειας γίνονται εμφανή σήμερα σε πολλούς νομούς της χώρας και ειδικότερα στον νομό τις Αιτωλοακαρνανίας . Μείωση των ποσοστώσεων για μια σειρά προϊόντων (καπνός, βαμβάκι κλπ.). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ποσοστώσεις που επιβλήθηκαν με την αναθεώρηση της ΚΑΠ το 1992 στο αγελαδινό γάλα και τον καπνό, η εισαγωγή των θεσμών συνυπευθυνότητας (βαμβάκι, λάδι) έχουν επιδράσει αρνητικά στο εισόδημα του Έλληνα παραγωγού. Οι αρνητικές επιπτώσεις από την ΚΑΠ αναμένεται να εστιαστούν σε εκείνα τα αγροτικά προϊόντα που είχαν υψηλό βαθμό προστασίας όπως το βαμβάκι, το σκληρό σιτάρι κ.λ.π.

Στην χρονική περίοδο αυτή θα οξύνονται όλο και περισσότερο τα προβλήματα στο συνεταιριστικό κίνημα αφού η γενικοί γραμμή τις ελεύθερης αγοράς είναι αποπνικτική και δεδομένου ότι ο προστατευτισμός εξαλείφεται οι συνεταιρισμοί τις χώρας θα αρχίσουν να θέτουν νέους στόχους για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στα νέα δεδομένα

Η δεκαετία αυτή άρχισε με την ανάληψη της πρωτοβουλίας των συνεταιριστικών οργανώσεων για την ρύθμιση των συνεταιριστικών χρεών τα οποία είχαν αδραντοποιήσει τις συνεταιριστικές οργανώσεις και απειλούσαν την Α.Τ.Ε. με κατάρρευση . Ειδική επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους του Υπουργείου Γεωργίας της Α.Τ.Ε. και της ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ. ανέλαβε το έργο της εξακρίβωσης της υπαιτιότητας για

---

⁵⁸ Περ. Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία .τεύχος 80 , Σεπτέμβριος 1991 , σελ 11

την δημιουργία των χρεών στον συνεταιριστικό χώρο της Ελλάδας και κατά πόσο υπεύθυνο ήταν το ελληνικό δημόσιο με την άσκηση της παρεμβατικής πολιτικής μέσω των συνεταιριστικών οργανώσεων αλλά και κατά πόσο ήταν και οι ίδιες οι συνεταιριστικές οργανώσεις με τις αποφάσεις και τις ενέργειες τους . Με βάση τα πορίσματα της επιτροπής ξεκίνησε μια διαδικασία ρύθμισης των χρεών με μια σειρά νόμων όπως του νόμου 2008/1992 , του νόμου 2198/94 , του νόμου 2237/94 και με του νόμου 2538/97 . Το ελληνικό δημόσιο ήταν υπαίτιο για χρέη ύψους ενός τρις εκατομμυρίων δραχμών . Για τον λόγο αυτό το δημόσιο παρέδωσε αντίστοιχα ομόλογα στην Α.Τ.Ε. για την σταδιακή εξόφληση των χρεών του . Η Α.Τ.Ε. με την συνεργασία συνεταιριστικών οργανώσεων υπέβαλε μελέτη εξυγίανσης από την οποία αποδείχτηκε η μακροχρόνια βιωσιμότητα με την αναγκαία και τραγική λήψη μέτρων , όπως την μείωση προσωπικού σε συνεταιριστικές οργανώσεις , την εκποίηση περιουσιακών στοιχείων των συνεταιρισμών και την κατάργηση ζημιογόνων δραστηριοτήτων . Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που έπαιξαν ρόλο στην αποδιοργάνωση του συνεταιριστικού κινήματος ήταν η διακοπή κάθε είδους εποπτείας και ελέγχου την δεκαετία του 1980 στο εξωτερικά και εσωτερικό περιβάλλον των συνεταιρισμών ⁵⁹. Αρχίζει την δεκαετία του 1990 η ρύθμιση των χρεών για τους τριτοβάθμιους συνεταιρισμούς από την ΚΥΔΕΠ αφού η ΚΥΔΕΠ είναι μείων 110 δις δραχμές.⁶⁰

Μερικές κύριες μεταβολές στον χώρο των συνεταιρισμών της Ελλάδας την δεκαετία του 1990 ήταν ότι οι περισσότερες τριτοβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις και εταιρίες είχαν σαν αντικείμενό τους τη μεταποίηση και εμπορία των αγροτικών προϊόντων και έπαιξαν κύριο

---

⁵⁹ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 180

⁶⁰ Περ. *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* . τεύχος 80 , Σεπτέμβριος 1991 , σελ 14

ρόλο τόσο στο συνεταιριστικό κίνημα όσο και στην οικονομία του ευρύτερου γεωργικού/αγροτικού τομέα . Με τη διακίνηση αγροτικών μηχανημάτων και εφοδίων έκλεισαν στη δεκαετία του 1990 μερικές τριτοβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις που ήταν οι εξής : ΚΥΔΕΠ, Κτηνοτροφική, Μελισσοκομική, ΣΥΝΕΡΓΑΛ, ΣΥΝΕΛ, ΣΠΕ, ΣΠΕΚΑ . Όσες απόμειναν (Ελαιουργική, ΚΕΣΠΥ, Καπνική) παίζουν ελάχιστο έως μηδαμινό ρόλο στην εμπορία των αντίστοιχων αγροτικών προϊόντων ή εφοδίων. Άλλες συνεταιριστικές οργανώσεις ιδιωτικοποιήθηκαν και μετασχηματίστηκαν σε ανώνυμες εταιρίες , η εταιρεία Βιβλιοσυνεργατική, εκδοτική - παραγωγική μονάδα που ανήκει στον κλάδο της ηλεκτρονικής τυπογραφίας και των γραφικών τεχνών. Η εταιρεία ιδρύθηκε το 1985 και απασχολεί περίπου 100 άτομα. Είχε συνεταιριστική μορφή και έτσι λειτούργησε για τα πρώτα δέκα χρόνια. Το καταστατικό της προσαρμόστηκε στις διατάξεις του Ν. 1667/86 περί Αστικών Συνεταιρισμών. Πρόσφατα προώθησε τη μετατροπή της σε ανώνυμη εταιρεία με 120 εκατ. δρχ. εταιρικό κεφάλαιο⁶¹, ένα άλλο παράδειγμα είναι το εργοστάσιο επεξεργασίας βερίκοκου της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Αργολίδας όπου το 1991 περνά στον απόλυτο έλεγχο του ομίλου Saint Mamet . Τέτοια παραδείγματα θα έρθουν στην πράξη σε συνεταιριστικές μονάδες με μεγάλες και σημαντικές παραγωγές αγροτικών κυρίως προϊόντων . Στων χώρο των καταναλωτικών συνεταιρισμών τα πράγματα είναι χειρότερα αφού στο τέλος τις δεκαετίας του 1990 έρχεται η ουσιαστική εξαφάνισή τους . Μόνο ένας καταναλωτικός συνεταιρισμός και ένας μικρός αριθμός σουπερ – μάρκετ καταστημάτων των ενώσεων αγροτικών συνεταιρισμών λειτουργούν .

Στους αστικούς συνεταιρισμούς την δεκαετία ωφελήθηκαν η μάλλον δεν διαβρώθηκαν οι συνεταιρισμοί Φαρμακοποιών που το 1997

---

⁶¹ <http://www.dolnet.gr>

μετέχουν 4480 φαρμακεία τα οποία ελέγχουν το 51% τις αγορές φαρμάκων τις χώρες οι συνεταιρισμοί των ηλεκτρολόγων με 30 συνεταιρισμούς σε όλη την χώρα 70 καταστήματα και με κύκλο εργασιών το 1995 24 εκατομμύρια ευρώ , οι συνεταιρισμοί των υδραυλικών με 31 συνεταιρισμούς στα τέλη τις δεκαετίας του 1990 και κάλυψη 65% της χώρας και με κύκλο εργασιών 88 εκατομμυρίων ευρώ το 1997.⁶²

Έτσι το 1995 η αγροτική παραγωγή της χώρας μας που πουλήθηκε μέσα από τους συνεταιρισμούς ήταν 3% για το χοιρινό κρέας και τα λαχανικά , 2% για το βοδινό κρέας και τα αυγά , 15% για το κρέας των πουλερικών , 20% για το γάλα , 49% για τα σιτηρά και το βαμβάκι και 57% για τα φρούτα . Έχει σημασία όμως να τονιστεί ότι και στα προϊόντα των οποίων η παραγωγή σε μεγάλο ποσοστό πωλείται μέσα από τους συνεταιρισμούς , όπως σιτηρά και άλλα αγροτικά προϊόντα , ο βαθμός μεταποίησης είναι πολύ μικρός έως ανύπαρκτος , με αποτέλεσμα στην πράξη οι συνεταιρισμοί στις περιπτώσεις αυτές να λειτουργούν σαν μεσάζοντες ανάμεσα στα μέλη της και στους εμποροβιομήχανους είναι γνωστό ότι οι μεσάζοντες ήταν πάτα αυτοί που υποβάθμιζαν την εμπορία των συνεταιρισμών αφού αν δεν υπήρχαν μεσάζοντες ο παραγωγός θα έρχονταν σε άμεση επικοινωνία με των καταναλωτή και έτσι οι τιμές προϊόντων θα ήταν χαμηλότερες για των καταναλωτή και το κέρδος θα ήταν καλύτερο για τον παραγωγό.. Ακόμα και ο αναδυόμενος τις τελευταίες δεκαετίες τουριστικός τομέας συσχετίζεται με τον αγροτικό χώρο . .⁶³

---

⁶² ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 213

⁶³ Έκθεση Αγροτικού συνεταιρισμού Άγιου Κηρύκου Ικαρίας

Την δεκαετία του 1990 έχουμε την ισχυροποίηση των αλιευτικών συνεταιρισμών στην χώρα καθώς και την ισχυροποίηση και την ανάπτυξη των αγροτουριστικών συνεταιρισμών , οι οποίοι προωθώντας τα παραδοσιακά προϊόντα του τόπου , τον ελληνικό και μεσογειακό τρόπο διατροφής και τις διακοπές στην φύση , πέτυχαν μια ανάπτυξη αρκετά αποδοτική στον τομέα της προβολής του εναλλακτικού τουρισμού και του οικοτουρισμού , τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και στο εισόδημα των γυναικών και των αγροτικών απομακρυσμένων περιοχών . Ο ρόλος των γυναικών στην ύπαιθρο ο κοινωνικός , οικονομικός και συμμετοχικός αναβαθμίστηκε επίσης , εντυπωσιακά. Η ύπαιθρος γίνεται σε πολλές περιπτώσεις πεδίο ανάπτυξης και άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων , εκτός των γεωργικών που αφορούν την μεταποίηση , τον τουρισμό , την οικιστική επέκταση και τις νέες καταναλωτικές συμπεριφορές που συνδέονται με την αναψυχή ή την επιστροφή στον τόπο καταγωγής . Ενώ η βελτίωση των υποδομών δίνει τη δυνατότητα σε πολλούς κατοίκους της να εργάζονται σε αστικά κέντρα που γειτνιάζουν. Ο οικοτουρισμός και οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί διαφημίζουν στην πράξη τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα και ευνοούν τα μέλη τους με ένα συμπληρωματικό εισόδημα που υποστηρίζεται από τον τουρισμό τους δύσκολους μήνες . Μεγάλοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί υπάρχουν στα Μαστιχοχώρια της Χίου , στην Αράχοβα , στη Λέσβο και σε πολλά άλλα επαρχιακά μέρη της Ελλάδας . Οι γυναίκες συνεταιρισμοί της χώρας έχουν ιδρύσει την Ένωση γυναικείων Αγροτουριστικών - Αγροβιοτεχνικών Συνεταιρισμών και σύμφωνα με στοιχεία που παρουσίασε η

αντιπρόεδρος της ένωσης ανέρχονται στους 120 στα τέλη της δεκαετίας του 1990⁶⁴. Νέες προοπτικές πρέπει να αρχίσουν να γίνονται πράξη για να μπορέσουν οι συνεταιρισμοί τις χώρες να επανακάμψουν . Στην δεκαετία του 1990 το συνεταιριστικό κίνημα προχωρά στην πληροφόρηση και την ανάπτυξη βιολογικών προϊόντων , βιολογικών καλλιεργειών και εισάγει τα βιολογικά προϊόντα σε αγροτικούς και αστικούς συνεταιρισμούς . Το 1997 έχουμε το Σχέδιο Νόμου "Για την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών ψυχικής υγείας" δίδεται στη δημοσιότητα ένα χρόνο μετά την ψήφιση του Ν.2519/97 που αφορούσε στο Εθνικό Σύστημα Υγείας και επιχειρεί να δημιουργήσει ένα εθνικό σύστημα στον ειδικότερο χώρο της ψυχικής υγείας.

Το υπό κρίση Σχέδιο Νόμου (στο εξής "Σ/Ν"), σύμφωνα με την εισηγητική του έκθεση, επιδιώκει τους εξής στόχους στο χώρο των υπηρεσιών ψυχικής υγείας: την πρόληψη, την έγκαιρη νοσηλεία και θεραπεία, την εξασφάλιση της συνέχισης της ψυχιατρικής φροντίδας και έξω από τα "μεγάλα ιδρύματα" μέσω της παροχής ολοκληρωμένων υπηρεσιών ψυχικής υγείας, τη δημιουργία υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και κοινωνικής επανένταξης με τη δημιουργία κοινωνικών συνεταιρισμών και τη χορήγηση κινήτρων για την συμμετοχή σε προγράμματα θεραπείας-επανένταξης.

Το άρθρο 12 αναφέρεται στους Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) και περιέχει λεπτομερείς διατάξεις (καλύπτει δέκα σελίδες και περιλαμβάνει 23 παραγράφους) για τον τρόπο ίδρυσης, διοίκησης και εν γένει λειτουργίας τους. Οι συνεταιρισμοί αυτοί ιδρύονται από 15 τουλάχιστον άτομα εκ των οποίων το 35% τουλάχιστον πρέπει να είναι άτομα με ψυχικές διαταραχές χρήζονταί κοινωνικής αποκατάστασης. Τέτοια μέλη

---

⁶⁴ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 216

μπορούν να είναι, κατά παρέκκλιση του αστικού δικαίου, ακόμη και άτομα που δεν διαθέτουν δικαιοπρακτική ικανότητα. Επίσης, ένα ποσοστό μελών που δεν υπερβαίνει το 45% μπορεί να προέρχεται από άτομα που εργάζονται στο χώρο της ψυχικής υγείας και ένα 20% (επίσης ως ανώτατο όριο) μπορεί να είναι άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

Οι Κοι.Σ.Π.Ε. είναι ενώσεις προσώπων με οικονομικό σκοπό, οι οποίες έχουν ως προορισμό την κοινωνικό-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη των ατόμων με ψυχικές διαταραχές. Οι συνεταιρισμοί αυτοί μπορούν να αναπτύσσουν δραστηριότητες σε οποιοδήποτε κλάδο της οικονομίας (στο νόμο καταγράφονται οι εξής κλάδοι της οικονομίας: αγροτική, κτηνιατρική, μελισσοκομική, αλιευτική, δασική, βιομηχανική, βιοτεχνική, ξενοδοχειακή, εμπορική, παροχή υπηρεσιών, κοινωνική ανάπτυξη). Στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους αυτής, μπορούν να ιδρύουν υποκαταστήματα στην έδρα τους, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, να συμμετέχουν σε επιχειρήσεις κοινής ωφελείας ή δημοσίου συμφέροντος (στο νόμο αναφέρονται οι Ευρωπαϊκοί Όμιλοι Οικονομικού Σκοπού, Κοινοπραξίες, Ε.Π.Ε., Α.Ε. και δημοτικές επιχειρήσεις), να υλοποιούν ή να συμμετέχουν στην υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων κ.λπ. Από τα μέλη των Κοι.Σ.Π.Ε. που απασχολούνται στην υλοποίηση αυτών των στόχων, αμείβονται τα άτομα με ψυχικές διαταραχές, ενώ στα υπόλοιπα μέλη καλύπτονται μόνο οι δαπάνες που αυτά πραγματοποιούν κατά την άσκηση της δραστηριότητάς τους. Από τις διατάξεις που αφορούν στη διοίκηση του συνεταιρισμού, χρήζουν ιδιαίτερης μνείας αυτές που αφορούν στη σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου, καθώς διαφοροποιούνται από τα γενικώς ισχύοντα για τους συνεταιρισμούς. Από τα επτά (7) μέλη του Δ.Σ., τα πέντε (5) πρέπει να προέρχονται από τη δεύτερη και τρίτη ομάδα μελών και μόνο δύο (2) να είναι άτομα με ψυχικές διαταραχές. Τέτοια άτομα

δεν μπορούν να καταλάβουν τις θέσεις του Προέδρου, του Γραμματέα και του Ταμιά, ούτε να εκλεγούν μέλη του τριμελούς Ελεγκτικού Συμβουλίου.

Πέντε τουλάχιστον Κοι.Σ.Π.Ε. μπορούν να συστήσουν μία Ένωση Κοι.Σ.Π.Ε., ενώ παράλληλα προβλέπεται και η δυνατότητα σύστασης Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Κοινωνικών Συνεταιρισμών. Αγροτικοί ή αστικοί συνεταιρισμοί που λειτουργούν σήμερα και έχουν ως κύριο σκοπό την κοινωνική, οικονομική και επαγγελματική ένταξη ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα, ή οι ενώσεις που λειτουργούν ατύπως ως συνεταιρισμοί σε Μονάδες Ψυχικής Υγείας υποχρεούνται εντός ενός έτους από της δημοσίευσης του νόμου να προσαρμόσουν τα Καταστατικά τους και να μετατρέψουν τη νομική τους μορφή σε Κοι.Σ.Π.Ε

65

Οι συνεταιριστικές τράπεζες και οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα την δεκαετία του 1990 είχαν μια σταθερή και ανοδική πορεία . Μέχρι το 1990 υπήρχαν περίπου 5 συνεταιριστικές τράπεζες το 1995 υπήρχαν 6 συνεταιριστικές τράπεζες με 37.114 μέλη και 10 καταστήματα το 1996 υπήρχαν 7 συνεταιριστικές τράπεζες με 40.440 μέλη και 13 καταστήματα , το 1997 υπήρχαν 9 συνεταιριστικές τράπεζες με 48.272 μέλη και 23 καταστήματα σε όλη την Ελλάδα , στα τέλη της δεκαετίας του 1990 υπήρχαν κάπου στις 20 συνεταιριστικές τράπεζες με περίπου 50.000 μέλη και περίπου 27 καταστήματα⁶⁶. Στον χώρο των Αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών το 1995 έχουμε 17 πιστωτικούς συνεταιρισμούς με 11.983 μέλη και 15 υποκαταστήματα . Το 1996 έχουμε 14 αστικούς συνεταιρισμούς με 11.156 μέλη και 14

---

⁶⁵ <http://www.oke.gr>

⁶⁶ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ,Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 192

υποκαταστήματα . Το 1997 έχουμε 18 πιστωτικούς συνεταιρισμούς με 12.552 μέλη και 13 υποκαταστήματα⁶⁷.

Στον τομέα τις ελληνικής νομοθεσίας που αφορά το ευρύτερο συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα την δεκαετία έχουμε τον νόμο 2169/1993 περί αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων ο οποίος στην ουσία αντικαθιστά τον νόμο 1541/1985 . Επίκεντρο του νόμου 2169/1993 είναι μεταξύ άλλων το θέμα του εκλογικού συστήματος φέρνοντας μια ενδιάμεση λύση μεταξύ ενιαίου ψηφοδελτίου και συστήματος συνδυασμών . Καθιέρωσε το ενιαίο ψηφοδέλτιο και περιόρισε τον αριθμό των σταυρών που μπορούσε να θέση το κάθε μέλος . Μειώνεται ο αναγκαίος αριθμός για την ίδρυση ενός συνεταιρισμού από 50 μέλη σε 20 . Ορίζεται ότι το ήμισυ του πλεονάσματος θα διατίθεται στα μέλη ανάλογα με τις συνεταιριστικές μερίδες . Απαιτείτε η σύμπραξη τουλάχιστον 30 συνεταιρισμών για την ίδρυση μιας Ένωσης αγροτικών συνεταιρισμών . Καθορίζεται σε απόλυτο ποσό από το νόμο το ελάχιστο ύψος της συνεταιριστικής μερίδας (50.000 δραχμές) και το πολλαπλάσιο της ευθύνης (εξαπλάσιο) . Παρέχεται η δυνατότητα στο καταστατικό να επιτρέπει την απόκτηση δεύτερης ψήφου από τα μέλη που κατέχουν τουλάχιστον 4 συνεταιριστικές μερίδες .

Μετά της νέες ανάγκες που δημιουργήθηκαν στο παγκόσμιο τοπίο τις οικονομίας μερικοί συνεταιρισμοί παίρνοντας τα αναγκαία μέτρα και τις σωστές κατευθύνσεις κατάφεραν όχι μόνο να ανταπεξέλθουν στα μεγάλα προβλήματα του χήρου αλλά κατάφεραν να εγγυηθούν την βιοσημότητα τους και να γίνουν ισχυροί στον χώρο τις ελληνικής οικονομίας και να συνεχίσουν την προσπάθεια για την καλιτευρωση των μελών τους σε οικονομικό , κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο αλλά και σε ποιοτικά προϊόντα στον καταναλωτή . Δυο παραδείγματα

---

⁶⁷ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ. , *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία* , 2004 , σελ. 192

αγροτικών συνεταιρισμών παραθέτουμε στην συνέχεια καθώς ο αριθμός είναι πολύ μεγαλύτερος και την δεκαετία του 1990 έχουμε πρωτοπόρους συνεταιρισμούς στον αγροτουρισμό και οικοτουρισμό .

Μερικά παραδείγματα συνεταιρισμών που κατάφεραν να ανταπεξέλθουν στα προβλήματα του συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα και να τα υπερπηδήσουν κάνοντας ταυτόχρονα την περίπτωση τους παράδειγμα βρίσκονται στον Έβρο και την Κοζάνη και θα τα παρουσιάσουμε παρακάτω.

Στα ράφια των σούπερ μάρκετ στο Μόναχο και τη Στουτγάρδη η ετικέτα του ελληνικού συνεταιρισμού «Άρδας» έχει την τιμητική της τα τελευταία δέκα χρόνια. Πίσω της κρύβεται το «success story» 37 συνεταιίρων από το χωριό Πλάτη του Έβρου, οι οποίοι τη δεκαετία του 1990 στράφηκαν στην εναλλακτική καλλιέργεια των σπαραγγιών, μακριά από τις παραδοσιακές επιλογές των τεύτλων, του βαμβακιού, των σιτηρών και της πατάτας. Και όμως, παρά τον ισχυρό ανταγωνισμό από μεγάλες χώρες, όπως η Ισπανία, η Γαλλία και η Ολλανδία, ο Συνεταιρισμός Κοινής Αγροτικής Εκμετάλλευσης «Άρδας» δίνει κάθε χρόνο το «παρών» στη γερμανική αγορά με 700 τόνους, που προέρχονται από την καλλιέργεια 1.000 στρεμμάτων στον Δήμο Τριγώνου.

Όλα άρχισαν από μια πρωτοβουλία αγροτών του Δήμου Τυχερού, πριν από 15 χρόνια, με σκοπό την ανάδειξη των γεωργικών προϊόντων της περιοχής. Τότε σπάρθηκαν και οι πρώτες φυτείες με σπαράγγια. «Αρχικά οι γεωπρόνοι μάς έλεγαν ότι οι φυτείες θα καλύψουν την παραγωγή για μία δεκαετία. Τα πράγματα όμως εξελίχθηκαν πολύ καλύτερα», λέει ο κ. Αντώνης Παπαδόπουλος, πρόεδρος του συνεταιρισμού, στον οποίο συμμετέχουν παραγωγοί από τα χωριά Πλάτη, Κόμαρα, Φυλάκιο, Δόξα, Σπήλαιο, Αμμόβουνο, Κυπρίνος, Άρζος

και Καναδάς.

Ο συνεταιρισμός καλύπτει όλο το φάσμα της παραγωγικής διαδικασίας, από τη διαλογή και τη συσκευασία μέχρι την εμπορία του προϊόντος. Η σεζόν της συγκομιδής διαρκεί τρεις μήνες -από τον Απρίλιο μέχρι τα μέσα Ιουνίου, γεγονός που εξαρτάται κάθε φορά από τις καιρικές συνθήκες. Μετά τη συγκομιδή τα σπαράγγια μεταφέρονται στο εργοστάσιο, όπου ακολουθεί η συσκευασία του προϊόντος. Στην περιοχή καλλιεργούνται σπαράγγια με δύο χαρακτηριστικά χρώματα: το λευκό και το βιολέ. Όπως επισημαίνει ο κ. Παπαδόπουλος, «στην ελληνική αγορά δεν διατίθεται ούτε ένα κιλό σπαράγγια. Όλες οι ποσότητες φεύγουν στην αγορά της Γερμανίας. Η κατάσταση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι οι Έλληνες δεν γνωρίζουν το προϊόν. Υπάρχει έλλειψη διαφήμισης. Και εννοώ διαφήμιση σε ότι αφορά τις θρεπτικές ιδιότητες του σπαραγγιού. Αν μπορεί κάτι να αλλάξει αυτή την κατάσταση είναι η προβολή της δραστηριότητάς μας μέσω της τηλεόρασης». Σε ότι αφορά την τιμή του σπαραγγιού πάντως οι παραγωγοί επιμένουν στη δική τους εμπορική δραστηριότητα και στον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης. «Δεν δεχόμαστε επιδοτήσεις, επειδή είμαστε μια μικρή αγορά, όπως καταλαβαίνετε. Το σπαράγγι είναι εντελώς διαφορετική περίπτωση από το βαμβάκι ή το σιτάρι». Η ιδιαίτερη επιτυχία της καλλιέργειας έχει ωθήσει τον συνεταιρισμό αφενός στη μελέτη χρήσης της γεωθερμίας για την παραγωγή πρώιμων σπαραγγιών και αφετέρου στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων. Παράλληλα άνοιξε τον δρόμο για την ενασχόληση με νέες καλλιέργειες, όπως η φράουλα, την εκμετάλλευση δενδρωδών καλλιεργειών (κεράσι, δαμάσκηνο, κυδώνι), καθώς και την πώληση αυτών των προϊόντων κυρίως στο εξωτερικό.

Η πετυχημένη πορεία του αγροτικού συνεταιρισμού «Δήμητρα» στο Βελβεντό Κοζάνης, που δραστηριοποιείται στην παραγωγή

ροδάκινων, θα αποκτήσει το τελευταίο ορόσημό της μέσα στον επόμενο μήνα, αν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εγκρίνει την αίτηση για την απόκτηση Προϊόντος Ονομασίας Προέλευσης. Η υποψηφιότητα αυτή αποτελεί το επιστέγασμα μιας εμπορικής δραστηριότητας που μετράει ήδη 18 χρόνια και βασίζεται στη συνεταιριστική διάθεση των αγροτών. Με επίκεντρο την αγορά της Ρωσίας, η οποία απορροφά το 50% της ετήσιας παραγωγής (3.700 τόνοι), ο συνεταιρισμός διεύρυνε την εξαγωγική του δράση σε καινούργιες αγορές, όπως της Πολωνίας, της Σλοβακίας, της Τσεχίας, της Σαουδικής Αραβίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και της Αλβανίας. «Η δραστηριότητα αυτή σημαίνει ότι, με μέση τιμή πώλησης μισό ευρώ το κιλό, έχουμε σταθερό ετήσιο τζίρο 2 εκατομμύρια ευρώ», αναφέρει ο διευθυντής του συνεταιρισμού κ. Νικόλαος Σακούλας, ο οποίος τονίζει την κοινή συνεταιριστική συνείδηση που διαπερνά όλη την προσπάθεια: «Ο συνεταιρισμός μας είναι ένας από τους πλέον οργανωμένους και υγιείς πανελλαδικά, επειδή έχουμε εκμεταλλευτεί όλα τα κοινοτικά προγράμματα και εφαρμόζουμε τον γενικό κανόνα που λέει ότι όλη η παραγωγή περνάει μέσα από τον συνεταιρισμό. Δεν θα βρείτε δηλαδή σ' εμάς παραγωγούς που δίνουν την καλή σοδειά αλλού και φέρνουν τα υπολείμματα στη "Δήμητρα"». Και αυτός ο συνεταιρισμός δεν δέχεται επιδοτήσεις για εξαγωγές σε ευρωπαϊκές χώρες λόγω των κανονισμών της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Η καλή οργάνωση της «Δήμητρας» όμως και η σταθερότητα του τζίρου αποτελούν την ασπίδα των συνεταιίρων απέναντι στους μεγάλους ανταγωνιστές⁶⁸

Κλείνοντας την δεκαετία του 1990 και ιδιαίτερα μέχρι το 1995 οι συνεταιρισμοί κλονίζονται από τα συσσωρευμένα χρέη που ευθύνη

---

⁶⁸ <http://www.old.mfa.gr>

έχουν τόσο το κράτος όσο και οι κακή οργάνωση και διαχείριση των συνεταιρισμών . Από το 1995 οι συνεταιρισμοί τις χώρας αφού έχουν κατανοήσει τα προβλήματα και αναζήτησαν λύσης προχώρησαν στην καλύτερη ανάπτυξη σε νέους τομείς για το συνεταιριστικό κίνημα όπως στον αγροτουρισμό και στις εναλλακτικές καλλιέργειες που τώρα πλέον μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ήταν μια σωστή κατεύθυνση που θα μπορούσε να ήταν καλύτερη και πιο ισχυρή . Εκτός των παραγόντων που αναφέραμε η μεγαλύτερη δυσκολία την δεκαετία του 1990 στους συνεταιρισμούς τις χώρας αλλά και παγκόσμια ήταν η απελευθεροποίηση του διεθνές εμπορίου και οι πιεστικές πολιτικές και πρακτικές των ισχυρών έναντι των ανίσχυρων που προσπαθούσα και πάντα θα προσπαθούν να κάνουν ότι καλύτερο μπορούν για την καλύτερη οικονομική , κοινωνική , πολιτισμική και πολιτική θέση τους σε αυτών των κόσμο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η δεκαετία του 1980 μετέτρεψε το συνεταιριστικό κίνημα σε ένα μαζικό φορέα κοινωνικής αλλαγής , ιδρύθηκαν πολλοί συνεταιρισμοί έγιναν τεράστιες επενδύσεις στον χώρο των συνεταιρισμών , επιστημονικό υλικό επάνδρωσε τις εγκαταστάσεις και πτυχιούχοι στελέχωσαν τις οργανώσεις . Το κράτος βοήθησε με επιχορηγήσεις ελαστικούς και ευνοϊκούς νόμους και πολιτικές που ευνοούσαν τους αγρότες . Τεράστιο κομμάτι των αγροτών και ελεύθερων επαγγελματιών ενσωματώθηκαν στην δυναμική των συνεταιριστικών οργανώσεων ως μέλη . Το συνεταιριστικό κίνημα έγινε ο κύριος φορέας τις αγροτικής και γεωργικής πολιτικής και κύριος όγκος παραγωγής αγροτικών και γεωργικών προϊόντων . Όλοι πίστεψαν ότι το συνεταιριστικό κίνημα θα παίζει πρωτεύον ρόλο στην οικονομική , κοινωνική ,πολιτιστική και πολιτική πραγματικότητα της Ελληνικής επικράτειας κάτι το οποίο είναι και ο κύριος στόχος του συνεταιριστικού κινήματος παγκόσμια .

Οι ελπίδες γρήγορα διαψεύστηκαν με τον πιο βασανιστικό και άσχημο τρόπο στα τέλη της δεκαετίας του 1980 . Το συνεταιριστικό κίνημα τις χώρες θα γνώριζε μια καμπή και μια απαξίωση που όμοια δεν είχε γνωρίσει . Τα κύρια στοιχεία που οδήγησαν σε αυτήν την καμπή πήραν την μορφή υπέρογκων χρεών , κλείσιμο συνεταιρισμών , απορρόφηση συνεταιρισμών από άλλες εταιρίες , μείωση τις αγροτικής παραγωγής , αποδιοργάνωση και μείωση των μελών των συνεταιριστικών οργανώσεων . Τα κύρια λάθη που οδήγησαν το συνεταιριστικό κίνημα σε αυτήν την μορφή ήταν 1. Ο ελλιπής σχεδιασμός 2. Η κάκιστη διαχείριση 3. Η κρατική παρέμβαση που αντί να είναι μετριοπαθής έφτασε σε σημείο να ελέγχει απόλυτα τους συνεταιρισμούς δημιουργώντας πελατειακές και ψηφοθηρικές σχέσης 4. Η ελλιπής εκπαίδευση και παρατηρητικότητα τις παγκόσμιας

οικονομίας 5 . Η απουσία έλεγχου στις συνεταιριστικές οργανώσεις . 6.
Η απαξίωση της αξιοκρατίας στον χώρο των συνεταιρισμών .

Όταν το κράτος κάνει αλόγιστη χορήγηση επιχορηγήσεων με σκοπό την ευνοϊκή του εικόνα είναι φυσικό ότι ποτέ δεν θα υπάρχει ένας στρατηγικός σχεδιασμός οικονομικής φύσεως στις συνεταιριστικές οργανώσεις αφού στο τέλος θα επικρατήσει η σκέψη ότι το κράτος πάντα θα επιλύει τα προβλήματα και επιπλέον είναι αποδεδειγμένο ότι το κράτος δεν νοιάστηκε για την βιωσιμότητα του συνεταιριστικού κινήματος αλλά αρκέστηκε στην τότε κομματική επιρροή του . Ένα ακόμα λάθος του κράτους ήταν ότι έριξε όλο το βάρος της αναβάθμισης του συνεταιριστικού κινήματος μόνο στον τομέα των αγροτικών και γεωργικών συνεταιρισμών αδιαφορώντας εντελώς για τους αστικούς συνεταιρισμούς και την περεταίρω ανάπτυξη τους .

Το κράτος πρέπει να παρεμβαίνει στους συνεταιρισμούς υποβοηθώντας τους με ευνοϊκά μέτρα στην οικονομία και την νομοθεσία εξασφαλίζοντας την συνέχεια της αγροτικής πιστής και βιωσιμότητας των αγροτικών συνεταιρισμών και προστατεύοντας τους αστικούς συνεταιρισμούς σε ένα απειλητικό παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον .

Οι ίδιοι οι συνεταιρισμοί οδήγησαν και αυτοί με τις ενέργειες τους στα αρνητικά προβλήματα που επήλθαν . Η κακή διαχείριση των οικονομικών πόρων και ο ελλιπής σχεδιασμός τους ιδιαίτερα στην αγροτική παραγωγή καθώς και η έλλειψη εκπαίδευσης και πληροφόρησης οδήγησαν στα υπέρογκα χρέη και την οικονομική επικράτηση των μονοπωλίων της ελεύθερης αγοράς και εμπορίου . Έπρεπε οι συνεταιριστικές οργανώσεις μέσω της εκπαίδευσης να μπορέσουν να είναι σε θέση να αμυνθούν εναντίων της απελευθεροποίησης του εμπορίου καθιστώντας την εκπαίδευση και την πληροφόρηση αναγκαία και υποχρεωτική σε κάθε συνεταιριστική οργάνωση .

Η διασυνεταιριστική συνεργασία δεν έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα τόσο μέσα στην χώρα όσο και στην παγκόσμια διασυνεταιριστική κατάσταση . Εάν η διασυνεταιριστική συνεργασία είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα οι συνεταιρισμοί τις χώρες θα ήταν οχυρωμένοι κατάλληλα για να ανταπεξέλθουν στα εγχώρια οικονομικά και πολιτικά γεγονότα . Εάν η διασυνεταιριστική συνεργασία υπήρχε σε παγκόσμιο επίπεδο οι συνεταιριστικές οργανώσεις θα μπορούσαν όχι μόνο να ανταπεξέλθουν στις νέες οικονομικές καταστάσεις που επέβαλε το ελεύθερο εμπόριο αλλά και να προτείνουν έναν εναλλακτικό τρόπο οικονομίας και πολιτικής προς το συμφέρον των πολλών και αδυνάτων

Την δεκαετία του 1990 το ελεύθερο εμπόριο και οι πολιτικές της GATT δεν αφήνουν περιθώρια στις μικρές και εθνικές οικονομίες προωθώντας τα μονοπώλια τις παγκόσμιας αγοράς στην περεταίρω εξάπλωση τους . Στον χώρο των αγροτικών προϊόντων τα φτηνότερα και επικερδέστερα επικρατούν , η διαδικασία μεταποίησης περνά στην χαμηλού κόστους εργασία των ανατολικών χωρών . Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις σουπερ – μάρκετ κατακλύζουν την αγορά με μεγάλες αλυσίδες καταστημάτων ωθώντας τα μικρότερα σουπερ – μάρκετ συνεταιριστικά και μη σε λουκέτο . Οι ευρωπαϊκές πολιτικές της αγροτικής παραγωγής αρχίζουν να σταματούν τις επιδόσεις και τα ευνοϊκά μέτρα αφήνοντας απροστάτευτες τις αγροτικές οικονομίες και οδηγώντας την σταδιακή εγκατάλειψη και συρρίκνωση του αγροτικού επαγγέλματος . Το συνεταιριστικό κίνημα αγωνιά να ρυθμίσει τα υπέρογκα χρέη και να βρει ένα καινούργιο σχεδιασμό και όραμα για να συνεχίσει . Οι κυβερνήσεις της δεκαετίας αυτής απλώς επισπεύδουν τον φιλελευθερισμό και μέσα στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού αδιαφορούν εντελώς για την προστασία του συνεταιριστικού κινήματος και προωθούν την ελεύθερη οικονομία . Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 αρχίζει να γίνεται φανερό ότι πλέον τα πράγματα έχουν μπει

σε μια πορεία . Οι εναλλακτικές προτάσεις για την βιολογική καλλιέργεια και την εναλλακτική μορφή τουρισμού βρίσκουν το συνεταιριστικό κίνημα να υιοθετεί τις προτάσεις αυτές δίνοντας βήμα ανάπτυξης στους αγροβιοτουριστικούς συνεταιρισμούς και στους αγροτικούς συνεταιρισμούς με βιολογικές καλλιέργειες προωθώντας παράλληλα τα προϊόντα σε καταστήματα αγροτικών συνεταιρισμών καθώς οι αστικοί συνεταιρισμοί είναι ανύπαρκτοι στον ελλαδικό χώρο μετρώντας ελάχιστους εναπομένοντες .

Τα μέτρα αυτά οι συνεταιρισμοί έπρεπε να τα είχαν αναπτύξει νωρίτερα και μέσω τις διασυνεταιριστικής συνεργασίας να τα είχαν προωθήσει στην αγορά τονίζοντας την ποιότητα και την αξιοπιστία των συνεταιρισμών .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. ΑΒΔΕΛΙΔΗΣ, Π. *Συνεταιριστικά προβλήματα*, Νέα σύνορα, 1989.
2. ΔΑΣΚΑΛΟΥ, Γ. *Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί*, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα 1992.
ΔΡΟΣΟΠΟΥΛΟΥ, Σ. Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί, Interbooks, 1989
3. ΠΑΠΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ. *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία*, 2004,. .
ΕκδΣταμουλης, Αθ Αθήνα 2003.
4. ΚΑΜΕΝΙΔΗΣ, Χ. *Συνεταιρισμοί – Αρχές Οικονομικής και Πολιτικής Ανάπτυξης- Οργάνωση και Νομοθεσία*, Β΄ Έκδοση, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε, 2001-2005 .
5. ΛΙΝΤΧΑΙΜ, ΤΖ. *Σύντομη παγκόσμια ιστορία του σοσιαλισμού*, Γλάρος, 1976.
6. ΜΑΡΙΑΔΗ, Σ. *Συνεταιρισμός - Συνεργατισμός Ιστορία-Φιλοσοφία- Αποστολή*, Εκδόσεις Γιαχουδη, Θεσσαλονίκη 2003.
7. ΜΑΡΞ, Κ. *Το κεφάλαιο* (3 τόμοι), ΑΘΗΝΑ (μετάφραση Γ.Σκουριώτης), 1960.
8. ΜΕΛΕΤΗ, Κ. Τσουραμάνη Χ., *Συνεταιριστική Οικονομία και Νομοθεσία*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004.
9. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κ. *Αειφόρος Ανάπτυξη και Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός*, εκδ. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Ιωάννινα. 2005
10. ΠΑΤΡΩΝΗΣ Β. *Διδακτικές Σημειώσεις για το μάθημα Διεύθυνση Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Επιχειρήσεων*, Μεσολόγγι, 1995.
11. ΤΟΤΣΗΣ, ΧΡ. *Κώδικας περί συνεταιρισμών*, Πάμισος, 1986.

ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΤΥΠΟΣ – ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Σεπτέμβρης –Οκτώβριος 1981, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθήνα 1981
2. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1981, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθήνα 1982
3. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Μάρτιος – Απρίλιος 1982, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθήνα 1982
4. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Ιούλιος – Αύγουστος 1983, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθήνα 1983 .
5. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1984, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθήνα 1984 .
6. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Ιανουάριος - Φεβρουάριος 1985, Εκδοτης Κ. Κολοτουρας , Αθήνα 1985.
7. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1986, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθήνα 1986 .
8. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Μάιος – Ιούνιος 1987, Εκδοτική Αγροτεχνική , Αθήνα 1987.
9. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Φεβρουάριος 1988, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθήνα 1988 .
10. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Μάιος 1988, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθηνα 1988 .
11. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Ιούνιος 1989, Εκδότης Κ. Κολοτουρας, Αθηνα 1989 .

12. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Ιούνιος 1990, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθηνά 1990 .
13. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Σεπτέμβριος 1991, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθηνά 1991 .
14. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Δεκέμβριος 1991, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθηνά 1991 .
15. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Οκτώβριος 1991, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθηνά 1991 .
16. Περιοδικό *Σύγχρονη Γεωργική Τεχνολογία* , Οκτώβριος 1992, Εκδότης Κ. Κολοτουρας , Αθηνά 1992 .

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ

- 1 . <http://www.old.mfa.gr>
- 2 . <http://www.oke.gr>
- 3 . <http://www.dolnet.gr>
- 4 . <http://www.paseges.gr>